

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА» З
ЕЛЕМЕНТАМИ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ

Красноармійськ, 2006

Методичні **рекомендації** і завдання до практичних занять з дисципліни «Планування діяльності підприємства» з елементами активізації самостійної роботи студентів / Уклад. Л.В. Іваненко, Н.Ю. Ляшок – Красноармійськ: КП ДонНТУ. – 2006. – 89 с.

Викладено мету та завдання вивчення дисципліни «Планування діяльності підприємства», представлено програму курсу, плани практичних занять та список рекомендованої літератури. Методичні рекомендації щодо підготовки студентів до практичних занять та вказівки з їх проведення доповнені наборами завдань різного ступеня складності для розв'язання їх під час аудиторних занять та самостійного засвоєння програмного матеріалу. В методичних рекомендаціях наведений перелік питань для підготовки студентів до семестрового контролю. Видання призначене для студентів базової освіти з економіки та менеджменту денної та заочної форм навчання, викладачів.

Изложены цель и задания изучения дисциплины «Планирование деятельности предприятия», представлена программа курса, планы практических занятий и список рекомендованной литературы. Методические рекомендации по подготовке студентов к практическим занятиям и указания по их проведению дополнены наборами заданий различного уровня сложности, предназначенный для выполнения во время аудиторных занятий и самостоятельного усвоения программного материала. В методических рекомендациях представлен перечень вопросов для подготовки студентов к семестровому контролю. Издание предназначено для студентов базового образования по экономике и менеджменту дневной и заочной форм обучения, преподавателей.

Рецензент:

О.О. Школяренко, кандидат економічних наук, доцент

Укладачі:

Л.В. Іваненко, старший викладач
Н.Ю. Ляшок, старший викладач

Відпов. за випуск

С.М. Лисенко, зав. кафедри економіки і менеджменту

© Л.В. Іваненко
© Н.Ю. Ляшок

ЗМІСТ

	Вступ.....	4
1.	Мета і задачі курсу.....	4
2.	Обсяг та структура курсу.....	6
3.	Тематичний зміст лекційного курсу.....	8
4.	Плани практичних занять.....	13
5.	Самостійна робота студентів.....	35
6.	Засоби проведення поточного та підсумкового контролю знань студентів.....	45
7.	Критерії оцінки знань студентів.....	47
8.	Список рекомендованої літератури.....	48

1. Загальні положення

Методичні рекомендації укладені згідно з робочою програмою курсу «Планування діяльності підприємства» та включають основні види роботи з вивчення дисципліни.

Робочу програму складено на основі навчального плану спеціальності з урахуванням галузевого стандарту освітньо-професійної програми для підготовки бакалаврів з економіки та менеджменту, нормативів для підготовки бакалаврів з економіки та менеджменту, нормативів планування самостійної роботи студентів, затверджених першим проректором Дон НТУ 07.04.2005, та типової робочої програми курсу планування діяльності підприємства, розробленої творчим колективом Київського національного економічного університету [1, с. 5-15].

Рекомендації підготовлені з метою методичного забезпечення навчального процесу та включають в себе:

- загальні положення;
- мету та задачі курсу;
- обсяг та структуру курсу з урахуванням розподілу навчального часу студентів денної та заочної форми навчання;
- тематичний зміст лекційного курсу, який складається з п'яти розділів;
- тематику та розгорнуті плани практичних занять, з представленими завданнями, які стануть в нагоді при підготовці студентів до практичних занять;
- завдання до самостійної роботи студентів;
- засоби проведення поточного та підсумкового контролю знань студентів, включаючи перелік питань та типових задач до модульних контрольних робіт та іспиту;
- критерії оцінки знань студентів;
- загальний список рекомендованої літератури, який включає підручники, навчальні посібники та періодичні видання.

Методичні рекомендації призначені для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за напрямками: " Економіка підприємства " та "Менеджмент організацій".

2. Мета і задачі курсу

Мета навчальної дисципліни "Планування діяльності підприємства" полягає у засвоєнні студентами теоретичних знань та набутті практичних навичок планування діяльності підприємства в умовах функціонування ринкової економіки.

В системі підготовки менеджерів і економістів основними завданнями дисципліни є наступні:

- забезпечити теоретичні знання методології і методики планування виробничо-комерційної діяльності, науково-технічного і соціального розвитку підприємства;
- ознайомити з передовим вітчизняним і зарубіжним досвідом у сфері планування;
- сформувати практичні навички з проведення планових техніко-економічних розрахунків, розробки альтернативних планів та обґрунтування оптимальних варіантів розвитку підприємства;
- дозволити оволодіти основами проведення наукових досліджень у напрямку планування з використанням сучасного інструментарію;
- розвинути навички самостійного, творчого використання теоретичних знань у практичній сфері.

Предметом дисципліни є процеси і методи планування діяльності підприємства. Планування як важливий елемент господарського механізму управління підприємством тісно пов'язане з іншими дисциплінами навчального плану: економічною теорією, менеджментом, маркетингом, економікою підприємства, статистикою, обліком, аудитом, фі-

нансами, логістикою, організацією виробництва, управлінням ризиками, аналізом, інформатикою тощо.

Після вивчення курсу студенти повинні знати:

- сутність і функції планування;
- принципи планування в умовах невизначеності;
- види планів;
- методи і механізми планування;
- зміст і структуру поточних планів;
- принципи планування організаційно-технічного розвитку;
- систему показників оцінки рівня ефективності використання матеріально-технічних та енергетичних ресурсів;
- систему планових показників з персоналу та оплати праці;
- послідовність і методику складання плану витрат підприємства;
- методику складання кошторису;
- завдання та зміст фінансового планування;
- систему показників фінансового стану підприємства;
- види і системи оперативно-виробничих планів;
- призначення, структуру та вимоги до оформлення бізнес-планів уміти;
- застосовувати найпростіші методи і моделі стратегічного планування;
- застосовувати сучасний інструментарій обґрунтування планових рішень;
- виконувати техніко-економічні розрахунки з обґрунтування впровадження нової продукції;
- визначати потребу та витрати на кожний вид матеріально-технічних та енергетичних ресурсів;
- розрахувати чисельність персоналу і скласти штатний розклад;
- сформувати фонд оплати праці;
- організувати роботу над складанням колективного договору;
- обчислювати собівартість окремих видів продукції;
- визначати витрати структурних підрозділів та загальні витрати підприємства;
- розробляти кошториси витрат;
- визначати фінансові результати діяльності підприємства та здійснювати їх оцінку;
- складати платіжний календар;
- розробляти планово-календарні нормативи;
- складати плани-графіки руху предметів праці у виробництві;
- складати бізнес-плани та організувати їх презентацію.

Підґрунтям вивчення дисципліни є знання економічної теорії, мікроекономіки, економіки підприємства, аналізу господарської діяльності, статистики, організації виробництва, економіки праці, маркетингу та економіко-математичних методів.

3. ОБСЯГ ТА СТРУКТУРА КУРСУ

№ теми	Назва теми або вид завдань	Денна форма навчання, годин									Заочна форма навчання, годин								
		Загалом	аудиторні			самостійна робота студентів					Загалом	аудиторні			самостійна робота студентів				
			всього	лекцій	практ.	всього	Опрацювання лекцій	Підготовка до практик.	опрацювання матеріалу	Індивідуальні завдання		всього	лекцій	практ.	всього	Опрацювання лекцій	Підготовка до практик.	Самостійне опрацювання матеріалу	Індивідуальні завдання
1	Сутність і особливості планування на підприємстві	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	4,5	1	1		3,5	0,5	-	3	-
2	Система планів підприємства	7	6	4	2	1	0,5	0,5	-	-	6,5	1	1		5,5	0,5	-	5	-
3	Маркетингові дослідження і планування збуту продукції	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	4,5	1	1		3,5	0,5	-	-	-
4	Виробництво продукції	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	7	2	-	2	5	-	1	4	-
5	Оперативно-календарне планування	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	7	2	-	2	5	-	1	4	-
6	Матеріально-технічне забезпечення	7	6	4	2	1	0,5	0,5	-	-	8	2	-	2	6	-	1	5	-
7	Виробнича потужність підприємства	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-
8	Персонал і оплата праці	9	8	6	2	1	0,5	0,5	-	-	11,5	3	1	2	8,5	0,5	1	7	-
	Підготовка та складання модульного контролю 1	6	-	-	-	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього за модулем 1		54	54	40	24	16	14	4	4	0	6	53	12	4	8	41	2	4	35

9	Виробнича інфраструктура	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	4	-	-	-	4	-	-	4	-
10	Витрати виробництва	11	10	6	4	1	0,5	0,5	-	-	13,5	3	1	2	10,5	0,5	1	9	-
11	Фінансове планування	11	10	6	4	1	0,5	0,5	-	-	13,5	3	1	2	10,5	0,5	1	9	-
12	Оновлення продукції	7	6	4	2	1	0,5	0,5	-	-	7	-	-	-	7	-	-	7	-
13	Організаційно-технічний розвиток	5	4	2	2	1	0,5	0,5	-	-	4	-	-	-	4	-	-	4	-
14	Бізнес-планування	7	6	4	2	1	0,5	0,5	-	-	6	-	-	-	6	-	-	6	-
	Підготовка та складання модульного контролю 2	6	-	-	-	6	-	-	-	6	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього за модулем 2		52	52	40	24	16	12	3	3	0	6	48	6	2	4	42	1	2	39
	Усього	106	80	48	32	26	7	7	0	12	101	18	6	12	83	3	6	74	-
	Виконання контрольної роботи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	5
	Виконання курсової роботи	29	-	-	-	29	-	-	-	29	29	-	-	-	29	-	-	-	29
Разом		135	80	48	32	55	7	7	-	41	135	18	6	12	117	3	6	74	34

4. Тематичний зміст лекційного курсу.

Тема 1. Сутність і особливості планування на підприємстві

Планування як наука. Приналежність планування до сфери людської діяльності. Сутність науки планування, її предмет, об'єкт і методи дослідження. Теоретичні засади планування мікросистем.

Процес планування і вибір рішень. Змістова характеристика планування як орієнтованої на майбутнє діяльності з прийняття рішень. Альтернативність вибору та критерії прийняття раціональних рішень. Формальний і системний підходи у плануванні.

Планування як функція управління підприємством. Місце планування у структурованій за різновидами управлінської діяльності. Планування як процес складання і прийняття планів; планові процедури за умов різної визначеності зовнішнього середовища. Концепція контролінгу – інтегрованого інструменту планування і контролю.

Методи та інструменти планових розрахунків. Показники як результати перетворення наявної інформації у інформацію для планування. Узагальнені групи методів обчислення показників. Моделювання багатоваріантних планових розрахунків. Сфера доцільного використання описових, пояснювальних та імітаційних моделей. Реінжиніринг бізнес-процесів і розвиток планування.

Тема 2. Система планів підприємства.

Функціонування системи планування на підприємстві. Сутність системи планування згідно з теорією систем. Система планування і система планів: термінологічні особливості. Передумови створення і ефективного функціонування системи планування на підприємстві. Загальний зміст процедур планування за різних організаційних структур управління підприємством.

Різновиди планів та їхні комплекси. Класифікаційні ознаки та різновиди планів на підприємстві. Комплекси (підсистеми) планування: генеральне, цільове, стратегічне, поточне. Зведене планування загальних результатів і фінансове планування у системі контролінгу.

Зміст планів і організація їх розробки. Формалізоване представлення планування як досягнення взаємоузгодженості завдань підприємства. Поточний план, як основна складова системи планів, його задачі, склад, загальний порядок розробки. Особливості організації розробки планів на підприємствах із централізованими і децентралізованими функціями планування.

Характеристика, форми відображення та джерела формування інформації для планування. Планування як процес переробки інформації. Різновиди і форми відображення інформації, використовуваної в плануванні. Нормативно-правова та нормативно-довідкова інформація. Інформаційна характеристика внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. Джерела інформації для процесу планування.

Нормативна база планування. Система норм і нормативів. Класифікація норм і нормативів промислового підприємства. Норми і нормативи та їх призначення в поточному плануванні. Методи нормування. Послідовність розробки прогресивних норм.

Тема 3. Маркетингові дослідження і планування збуту продукції

Формування плану збуту з урахуванням досліджень ринку, життєвого циклу продукції і детермінантів попиту. План збуту продукції, поняття, основні вихідні дані формування плану, необхідність маркетингових досліджень. Особливості визначення ринкового

попиту на продукцію широкого вжитку і промислового призначення. Життєвий цикл виробів. Їхній вплив на величину збуту виробів і одержання прибутку від їхньої реалізації.

Аналіз планування асортиментних портфелів із допомогою різних моделей. Вплив на попит і обсяги збуту продукції різних факторів (детермінантів) попиту.

Планування реклами. Поняття, мета реклами. Комунікаційна політика у здійсненні планів збуту продукції. Види і основні носії реклами. Обґрунтування вибору рекламних засобів і ефективність реклами.

Планування збуту продукції. Характеристика планового обсягу збуту продукції. Показники плану. Залишки нереалізованої продукції, їхній склад і розрахунки. Планування витрат на збут продукції. Канали збуту продукції, стимулювання збуту з метою підвищення попиту на продукцію.

Тема 4. Виробництво продукції

Виробнича програма підприємства, її зміст і оптимізація. Характеристика виробничої програми і вихідних даних для її планування. Структура виробничої програми підприємства. Державний контракт і замовлення, їхня характеристика. Планування виробничої програми у натуральних і вартісних вимірниках. Оптимальний розподіл планової кількості кожної номенклатурної позиції по календарних періодах року (кварталах, місяцях). Мета оптимізації виробничої програми, планування оптимальної структури номенклатурних позицій. Економіко-математичні методи, що застосовуються у процесі оптимізації виробничої програми. Визначення максимально можливого обсягу виробництва продукції.

Планування обсягів виробництва продукції у вартісному вираженні. Товарна, валова, реалізована і чиста продукція, їхня характеристика, склад, розрахунки. Визначення залишків незавершеного виробництва при плануванні валової продукції.

Тема 5. Оперативно-календарне планування

Зміст і завдання оперативно-календарного планування. Характеристика оперативно-календарного планування. Задачі та зміст календарного планування і диспетчерського регулювання.

Міжцехове і внутрішньоцехове планування. Планово-облікові одиниці та системи оперативного планування.

Ритмічність виробництва. Характеристика рівномірного і ритмічного виробництва. Планування і оцінка рівня ритмічності виробництва на підприємстві.

Особливості оперативно-календарного планування на підприємствах одиничного, серійного і масового типів виробництва. Головні завдання оперативно-календарного планування на підприємствах одиничного типу виробництва. Об'єкт планування, порядок проходження замовлень; системи і календарно-планові розрахунки у одиничному типі виробництва. Розробка виробничих програм для цехів та дільниць.

Особливості та головне завдання оперативно-календарного планування у серійному виробництві. Календарно-планові нормативи та їхні розрахунки. Системи, які використовуються в процесі оперативно-календарного планування на підприємствах серійного типу; різновиди: комплектних і по детальних. Планування виробничих програм цехом і дільницями.

Особливості та головне завдання оперативно-календарного планування на підприємствах масового типу виробництва. Характеристика по детальних систем планування. Розрахунки календарно-планових нормативів. Планування роботи поточкових ліній. Розробка виробничих програм для цехів та дільниць.

Тема 6. Матеріально-технічне забезпечення

Зміст планування МТЗ та послідовність його розробки. Завдання МТЗ підприємства, вихідні дані для розробки плану та її послідовність. Методи вивчення ринку продукції. Методи вивчення ринку матеріальних ресурсів.

Планування потреби у матеріальних ресурсах. Методи розрахунку потреби у матеріальних ресурсах для основного виробництва. Особливості визначення потреби МТЗ в окремих галузях промисловості. Розрахунок потреби в паливі та енергії.

Запаси й регулювання їхніх розмірів. Склад та класифікація запасів. Нормування виробничих запасів. Методи контролю за величиною нормативного рівня запасу матеріальних ресурсів. Графік зміни запасів при постійних інтервалах обсягів поставок. Методика розрахунку ціни матеріалу, яка враховує інфляцію.

Визначення потреби цехів у матеріальних ресурсах. Методи розрахунку потреби цехів у МТР. Лімітування відпуску матеріалів цехам. Способи забезпечення цехів матеріальними ресурсами.

Тема 7. Виробнича потужність підприємства

Види виробничої потужності, чинники, що її визначають, послідовність розрахунків. Поняття, Мета та етапи визначення потужності підприємства. Види, вимірники потужності. Чинники, під впливом яких формується потужність підприємства. Послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства. Фонди часу, які використовуються при розрахунках потужності, їхнє визначення.

Методики розрахунку виробничої потужності. Вихідні дані для розрахунку потужності. Визначення потужності у загальному вигляді. Методика розрахунку виробничої потужності на підприємствах і в підрозділах різних типів виробництва. Визначення виробничої потужності складальних цехів та підрозділів.

Визначення максимально можливого випуску продукції з наявної потужності. Визначення введення в дію нових (додаткових) потужностей. Визначення середньорічної потужності для обґрунтування обсягів випуску продукції у плановому році.

Система показників виробничої потужності. Основні шляхи підвищення ефективності використання виробничих потужностей.

Тема 8. Персонал і оплата праці

Планування персоналу. Місце персоналу у потенціалі підприємства. Поняття та класифікація категорій персоналу. Проблеми підприємства, пов'язані з персоналом, задачі планування персоналу. Вихідні дані для розробки плану по персоналу. Показники чисельності персоналу. Методи визначення чисельності персоналу. Розрахунок планового балансу робочого часу. Розрахунок чисельності окремих категорій працюючих. Визначення додаткової потреби у персоналі.

Планування продуктивності праці. Залежність чисельності персоналу від продуктивності праці. Задачі планування продуктивності праці. Вихідні дані для розробки плану по продуктивності праці. Показники продуктивності праці та методи їх обчислення. Розрахунки економії робочої сили під дією техніко-економічних факторів.

Планування оплати праці. Задачі планування оплати праці. Склад планового фонду заробітної плати. Вихідні дані для розробки плану по заробітній платі. Показники, що характеризують оплату праці. Методи визначення планового фонду заробітної плати. Розрахунки планового фонду заробітної плати за елементами. Розрахунок середньої заробітної плати. Співвідношення росту продуктивності праці та середньої заробітної плати.

Тема 9. Виробнича інфраструктура

Особливості функціонування та планування підрозділів виробничої інфраструктури. Особливості функціонування підрозділів виробничої інфраструктури. Складові елементи виробничої інфраструктури підприємства. Особливості планування діяльності підрозділів виробничої інфраструктури.

Планування забезпечення підприємства технологічною оснасткою. Методи визначення потреб в інструментах у різних типах виробництва. Планування діяльності інструментальних цехів (виробнича програма, собівартість). Методика обчислення оборотного фонду інструментів.

Планування діяльності ремонтного виробництва. Планування виробничої програми ремонтно-механічного цеху. Розрахунок середньорічних обсягів ремонтних робіт та робіт із технічного обслуговування. Розрахунок робітників із ремонту та технічного обслуговування. Планування собівартості ремонтних робіт.

Планування енергозабезпечення підприємства. Визначення потреби в енергетичних ресурсах. Методи розрахунку потреби в електроенергії. Вимоги до складання енергетичних балансів. Методика розробки енергобалансів. Планування діяльності енергетичних цехів.

Планування транспортного обслуговування виробництва. Розрахунок вантажо потоку та вантаж обороту. Планування діяльності транспортних цехів. Виробнича програма транспортного цеху. Планування собівартості транспортних робіт.

Тема 10. Витрати виробництва

Мета, завдання та послідовність розробки плану собівартості продукції. Мета розробки плану із собівартості продукції. Завдання плану із собівартості. Вихідні дані для розробки плану. Показники планових розрахунків.

Розрахунок витрат за техніко-економічними факторами. Послідовність розрахунку планової собівартості. Класифікація факторів, що впливають на рівень витрат. Методика розрахунку зміни собівартості внаслідок дії факторів.

Планування собівартості реалізованої продукції. Склад витрат виробничої собівартості. Розподіл загальновиробничих витрат на постійні та змінні. Формування собівартості готової продукції. Формування собівартості реалізованої продукції. Взаємозв'язок операційних витрат за функціями та економічними елементами.

Розрахунок калькуляційних статей прямих витрат. Методика розрахунку статей прямих витрат (прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці). Методика складання зведеного кошторису. Взаємозв'язок кошторису на виробництво з іншими розділами внутрішньо фірмового плану.

Особливості планування витрат на підприємствах різних галузей народного господарства. Планування собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств. Планування собівартості продукції (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства. Планування витрат у торговельній діяльності. Планування собівартості будівельно-монтажних робіт. Планування собівартості проектних робіт. Планування собівартості перевезень (робіт і послуг) на транспортних підприємствах

Тема 11. Фінансове планування

Зміст і завдання фінансового плану. Визначення обсягів фінансових ресурсів і джерел їхнього надходження. Основні завдання фінансового планування. Види фінансових планів: довгостроковий, поточний, оперативний. Складання фінансового плану за видами діяльності: оперативної, інвестиційної та фінансової.

Планування потреби у фінансових ресурсах. Планування потреби в основному і оборотному капіталі, їх визначення. Джерела фінансування капітальних вкладень. Методи розрахунку потреби у оборотних коштах.

Планування прибутковості підприємства. Валовий і чистий прибуток, їх характеристика і послідовність розрахунку. Пасивна і активна стадії складання плану з прибутку. Методи планування прибутку.

Основні умови прибутковості підприємства. Аналіз «витрати-обсяг-прибуток» в процесі фінансового планування. Показники прибутковості підприємства. Види рентабельності та їхні розрахунки.

Основні фінансові документи, що використовуються в процесі фінансового планування. Оцінка фінансового стану підприємства за допомогою комплексного показника «Z-рахунки».

Тема 12. Оновлення продукції

Формування планів оновлення продукції, їх склад і завдання. Загальна характеристика планових робіт у системі створення, підготовки виробництва і освоєння нової продукції. Завдання та склад планових робіт зі створення, підготовки виробництва і освоєння нової продукції. Нормативна база планування та комплекс основних планових обчислень.

Оптимізаційні планові розрахунки оновлення продукції. Економічна ефективність освоєння нової продукції: методичні підходи, порядок обґрунтувань. Методичні основи обчислення технологічної собівартості. Вибір варіанта технологічного процесу. Критична програма.

Планування витрат на підготовку і освоєння виробництва нової продукції. Особливості планування собівартості нових виробів на етапах їхньої розробки і освоєння. Закономірності зниження трудомісткості складних виробів у процесі освоєння виробництва. Криві освоєння. Зміни собівартості за умови різних характеристик кривих освоєння. Складання кошторису витрат та кошторисної калькуляції.

Об'ємно-календарне планування підготовки виробництва нової продукції. Обчислення трудомісткості окремих циклів робіт та тривалості етапів технічної підготовки виробництва нового виробу. Особливості методики розрахунків тривалості робіт за умови паралельного, послідовного, паралельно-послідовного способів їх виконання. Порядок виконання робіт і побудова графіків Ганта.

Сітьові методи планування підготовки виробництва та освоєння нових виробів. Поняття сітьових методів і моделей, їх термінологія. Методика визначення основних показників: тривалості робіт, термінів настання подій, напруженості виконання. Побудова сітьових моделей виконання комплексів робіт, їх оптимізація.

Тема 13. Організаційно-технічний розвиток

Технічний та організаційний розвиток підприємства. Зміст, завдання та послідовність розробки плану організаційно-технічного розвитку підприємства. Основні складові плану. Етапи планування організаційно-технічного розвитку підприємства. Принципи планування техніко-організаційного розвитку. Техніко-економічний аналіз: зміст, структура, основні елементи. Фактори технічного і організаційного рівня розвитку підприємства.

Оцінка технічного рівня розвитку підприємства. Економічне обґрунтування організаційно-технічних заходів. Система показників та методика оцінки загальної економічної ефективності організаційно-технічних заходів. Система показників та методика оцінки загальної економічної ефективності організаційно-технічних заходів. Методи планування організаційно-технічного розвитку підприємства.

Тема 14. Бізнес-планування

Сутність бізнес-планування та призначення бізнес-плану. Бізнес-планування як обґрунтування підприємницької ідеї, ділового проекту. Функціональна спрямованість бізнес-плану. Відмінність бізнес-планів щодо сфери застосування, складу предметної галузі, масштабів виробництва тощо.

Склад бізнес-плану і технологія його розробки. Унормований склад бізнес-плану як елемента ділового проекту. Вибір методики бізнес-плану з урахуванням його функціональної приналежності, виду діяльності, масштабів виробництва. Послідовність розробки бізнес-плану.

Оцінка середовища для бізнесу і формування власної ринкової пропозиції. Стан конкуренції в галузі як основа оцінки середовища для бізнесу. Обґрунтування маркетингової стратегії, цінової та нецінової політики підприємства. Схема формування плану маркетингу. Визначення прогнозу продажу з урахуванням еластичності попиту.

Планування виробництва продукції та його ресурсного забезпечення. Особливості обґрунтування виробництва продукції на новому і вже існуючому підприємстві. Визначення потреби у ресурсах. Розробка організаційної структури управління. Формування рівня запасів.

Фінансове планування. Основні документи фінансового плану, особливості їх розробки. Аналіз фінансових ресурсів підприємства й оцінка альтернативних схем фінансування проекту.

Якісний і кількісний аналіз ризиків і планування запобігання витрат. Аналіз чутливості проекту.

5. Плани практичних занять.

Практичне заняття 1

Тема: Сутність і особливості планування на підприємстві.

Мета: систематизація загальних теоретичних уявлень про сутність планування, як особливої сфери людської діяльності та ознайомлення з його особливостями на сучасних підприємствах.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Охарактеризуйте планування як науку та сферу людської діяльності.
2. Охарактеризуйте планування як функцію управління підприємством.
3. Розкрийте сутність планування діяльності підприємства.
4. Охарактеризуйте принципи планування.
5. Обґрунтуйте необхідність планування господарської діяльності.
6. Які існують методи та інструменти планових розрахунків. Охарактеризуйте їх.
7. Розкрийте концепцію контролінгу та місце планування в ній.

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: планування, план підприємства, контролінг, моделювання, альтернативний вибір.

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Суть планування полягає:

- а) у вивченні поведінки людей та механізму прийняття рішень окремими мікросистемами;
- б) в розробці та обґрунтуванні цілей, визначенні найкращих методів і способів їх досягнення при ефективному використанні всіх видів ресурсів;
- в) у впливі на процес через прийняття рішень.

2. Об'єктом науки планування є:

- а) управлінські рішення;
- б) підприємство як суб'єкт господарювання;
- в) зовнішнє середовище.

3. Результатом планувальної діяльності є:

- а) вияснення ризиків;
- б) розробка моделі наявного стану;
- в) визначення шляхів дії системи об'єктивних економічних законів;
- г) підвищення ефективності діяльності підприємства в майбутньому.

4. Основні принципи планування виробництва:

- а) стабільність;
- б) неперервність;
- в) універсальність;
- г) оптимальність;
- д) комплексність;
- є) науковість.

Відповіді: 1) а, б, в, г, є; 2) б, г, д, є; 3) б, в, г, д, є.

5. Необхідність планування діяльності підприємства обумовлюється:

- а) обсягом виробленої продукції;
 - б) джерелами фінансування;
 - в) технологічними процесами;
 - г) прагненням передбачити майбутнє підприємства.
6. Назвіть методи планування:
- а) балансовий;
 - б) пробно-статистичний;
 - в) техніко-економічного аналізу;
 - г) пофакторний;
 - д) нормативний;
 - є) метод оптимізації планових рішень;
 - є) матричний;
 - ж) екстраполяційний.
- Відповіді: 1) а, б, г, д, є; є, ж; 2) а, в, д, є; 3) а, в, д, є, є.
7. Балансовий метод у плануванні - це:
- 1) метод, що ґрунтується на взаємозв'язку ресурсів, які необхідні для реалізації цілей підприємства та джерел їх забезпечення;
 - 2) метод, при якому підприємства встановлюють мету для досягнення в майбутньому і, виходячи з неї, визначають тривалість планового періоду й проміжні планові показники;
 - 3) метод, що ґрунтується на оптимізаційних розрахунках різних моделей розвитку підприємства.
8. Пробно-статистичний метод планування - це:
- 1) метод, що ґрунтується на визначенні норм витрат різних ресурсів і забезпечення на цій основі необхідного випуску продукції;
 - 2) метод, що ґрунтується на оптимізаційних розрахунках різних моделей розвитку підприємства;
 - 3) метод, що передбачає використання фактичних статистичних даних за попередні роки, середніх величин при встановленні планових показників.
9. Нормативний метод планування ґрунтується на:
- а) використанні обґрунтованих норм;
 - б) використанні обґрунтованих планових показників;
 - в) використанні обґрунтованих норм і нормативів.
10. Основні філософські концепції планування:
- а) альтернативна;
 - б) спеціальна;
 - в) формальна;
 - г) ринкова;
 - д) системна.
- Відповіді: 1) а, в, г; 2) а, б, д; 3) в, г, д.
11. Яку з наведених відповідей слід вважати правильною:
- а) при пофакторному методі планування планові значення показників визначаються на основі впливу найважливіших факторів, які обумовлюють зміни цих показників;
 - б) при пофакторному методі планування показники найважливіших розділів плану повинні бути оптимізовані за допомогою спеціальних економіко-математичних моделей.

2.4. Виконати завдання:

- 1) Скласти порівняльну характеристику централізованої та децентралізованої форм планування. Визначте їх основні аспекти.
- 2) Охарактеризуйте основних учасників процесу планування на підприємстві.

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – с.17-27.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – с.7-16.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – с.12-26.
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – с.8-24.
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – с.17-24.
6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. -с. 6-9.
7. Економіка виробничого підприємництва: навч. посіб. /За ред. И.М. Петровича. – К.: Т-во «Знання КОО», 2002 – с.6-8.
8. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: пер с нем. / Под ред. и с предисл. Турчака А.А., Головача Л.Г., Лукашевича М.Л.. – М.: Финансы и статистика, 1997. – с. 369-380.

Тема: Система планів підприємства

Мета: Формування системного уявлення про планування на підприємстві.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповіді на питання:

1. Розкрити сутність системи планування на підприємстві і основні вимоги щодо її формування.
2. Дати загальну характеристику системи планів підприємства.
3. Визначити місце поточного плану у комплексі планів підприємства, його зміст та основні розділи.
4. Охарактеризувати різновиди планів підприємства та їхні комплекси.
5. Які основні організаційні форми побудови планових органів підприємства; якою є раціональна сфера використання кожної форми?
6. Визначити види інформації, які використовуються для планування діяльності підприємства.
7. За якими ознаками класифікуються економічні норми і нормативи?
8. Охарактеризуйте відомі Вам нормативи:
 - а) предметів праці;
 - б) витрат праці;
 - в) засобів праці;
 - г) календарно-планові;
 - д) фінансові.
9. Розкрийте зміст основних функцій планування.

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *норма, норматив, система планування і контролю, стратегічний план, генеральний план, бізнес-план, проект.*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. План підприємства — це:

- а) документ, що містить аналіз діяльності підприємства за попередній період і передбачає програму майбутніх дій;
- б) завчасно розроблена система заходів, що передбачає цілі, зміст, збалансовану взаємодію ресурсів, обсяги, методи, послідовність і строки виконання робіт для досягнення поставлених цілей;
- в) обидва визначення є правильними.

2. Стратегічні програми реалізуються через систему:

- 1) поточних планів;
- 2) поточних та оперативних планів;
- 3) стратегічних і поточних планів;
- 4) стратегічних, поточних і оперативних планів.

3. Основними розділами плану підприємства вважаються такі:

- а) планування ремонту;
- б) план технічного розвитку;
- в) план соціального розвитку;
- г) виробнича програма;
- д) планування праці та заробітної плати;
- є) план капітального будівництва.

Відповіді: 1) а, б, г, д; 2) б, г, д, є; 3) а, б, в, г, д, є.

4. Розрізняють такі види планів промислового виробництва:

- а) комплексні;
- б) поточні;
- в) оперативні;

- г) розширені;
- д) перспективні.

Відповіді: 1) а, б, в, г, д; 2) б, в, д; 2) б, в, г.

5. Техніко-економічне планування передбачає розробку:

- а) перспективних планів;
- б) техпромфінплану;
- в) кварталних планів;
- г) виробничих завдань для ділянок.

Відповіді: 1) а, б, в; 2) а, б; 3) а, в, г.

6. Існують такі напрямки планування:

- а) прогресивне;
- б) ретроградне;
- в) оперативне;
- г) кругове.

Відповіді: 1) а, б, г; 2) б, в, г; 3) а, г.

7. Основні принципи планування діяльності підприємства:

- а) єдності;
- б) координації;
- в) інтеграції;
- г) універсальності;
- д) гнучкості;
- є) безперервності;
- є) точності;
- ж) збалансованості.

Відповіді: 1) а, б, в, г, є, ж; 2) а, б, в, г; 3) г, є, є, ж; 4) а, б, в, д, є, є.

8. Залежно від терміну, на який розробляється план, існують такі види планів підприємства:

- а) довгострокові плани;
- б) короткострокові плани;
- в) бізнес-план;
- г) фінансовий план.

Відповіді: 1) а, г; 2) а, б; 3) б, в, г.

9. Поточне планування визначає цілі підприємства:

- 1) на 5-10—15 років;
- 2) на 2-5 років;
- 3) на рік.

10. Оперативні плани - це:

- 1) плани на 5-10-15 років;
- 2) плани на рік;
- 3) детальні плани, присвячені вирішенню конкретних питань діяльності підприємства в короткостроковому періоді.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Розрахувати операційний час на двоперехідну токарну операцію, якщо: розрахункова довжина оброблюваної поверхні дорівнює 500 мм; додаткові довжини на врізання, вихід різця і взяття пробних стружок - 6 мм; за перший прохід кількість оборотів шпинделя - 444 об/хв., подача на один оборот - 0,3 мм/об.; зовнішній діаметр заготовки - 100 мм; за другий прохід: кількість оборотів шпинделя - 520 об./хв.; подача на один оборот - 0,2 мм/об. Час на установку, зняття деталі й перехід визначити у 2 хвилини.

2. Розрахувати норму виробітку на 8-годинну зміну (у м³) і норму часу на 1 м³ ґрунту в масиві при розробці його тракторним скапером із відвезенням у відвал, якщо за допомогою фотохронометражу встановлені такі витрати часу на зміну:

- час підготовчо-заключних операцій - 20 хв.;
- час на обслуговування робочого місця - 10 хв.;
- час на відпочинок і особисті потреби - 15 хв.

Середній час на один цикл роботи (набір ґрунту, робочий хід, розвантаження, холостий хід) - 5 хв., геометрична ємність ковша скапера - 10 м^3 ; коефіцієнт наповнення ковша - 0,9; коефіцієнт розпушування ґрунту - 1,25.

3. Розрахувати норму витрати інструмента на 1 000 деталей (на токарних верстатах), якщо норма машинного часу на обробку однієї деталі - 3,83 хв., кількість інструментів, що одночасно працюють на верстаті, -2; машинний час роботи інструмента до повного його використання -12 годин.

4. Програмою підприємства передбачається випуск за квартал 1 200 од. восьмициліндрових двигунів і 2 000 од. запасних клапанів до них. Клапан двигуна може бути виготовлений трьома способами: вільним куванням, висадженням на горизонтально-кувальних машинах і витіканням металу під тиском. Маса до обробки сталевого клапана - 325 грам. Відходи при вільному куванні складають 105 г, на горизонтально-кувальних машинах - 45 г, при витіканні під тиском - 20 грам.

Визначити:

- 1) технічну норму витрати сталі на виготовлення одного клапана при різних способах виготовлення клапанів;
- 2) загальні витрати сталі на програму при кожному способі виготовлення клапанів;
- 3) коефіцієнт використання металу при різних процесах виготовлення клапанів.

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – 252 с.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – 312 с.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – 336 с.
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – 268 с.
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – ? с.
6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. - 266с.

Практичне заняття 3

Тема: Маркетингові дослідження та планування збуту продукції.

Мета: Формування практичних навичок планування збуту з урахуванням досліджень ринку та життєвого циклу продукції.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Розкрити зміст і завдання плану виробництва та реалізації продукції
2. Охарактеризувати план збуту продукції та основні умови його формування
3. Охарактеризуйте життєвий цикл виробів і залежність обсягів їхнього збуту від етапів циклу

4. Дайте загальну характеристику показників, що характеризують збут продукції. Яка методика їхнього обчислення?
 5. Охарактеризувати процес планування рекламної діяльності підприємства.
 6. Охарактеризуйте методи складання кошторису на рекламні витрати?
- 2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *план збуту продукції, обсяг реалізованої продукції, реклама, сервісне обслуговування, маркетингові дослідження, портфель замовлень, життєвий цикл товару.*
- 2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:
1. Збут підприємством свого товару — це:
 - а) процес реалізації промислової продукції з метою задоволення потреб і запитів споживачів та отримання доходу;
 - б) комплекс заходів у сфері досліджень торгівельно-збутової діяльності підприємства;
 - в) процес виробництва промислової продукції з метою задоволення потреб і запитів споживачів.
 2. Планування збуту продукції проводять на основі:
 - а) маркетингових досліджень;
 - б) наявних ресурсів підприємства;
 - в) наявних виробничих підрозділів підприємства;
 - г) аналізу показників діяльності підприємства за попередні роки.
 Відповіді: 1) а, г; 2) а, б; 3) а, в, г; 4) в, г.
 3. Комунікативна політика підприємства — це:
 - а) комплекс заходів щодо забезпечення інформованості споживачів та посередників про фірму або (та) її товари з метою просування продукції;
 - б) комерційна пропаганда споживчих властивостей товару (послуг) з метою його продажу, що містить вибірково інформацію про товар.
 4. Для реалізації маркетингових цілей застосовують такі види реклами:
 - а) інформаційна;
 - б) комунікативна;
 - в) пропонуюча;
 - г) підкріплююча;
 - д) престижна;
 - є) нагадувальна;
 - е) поширена.
 Відповіді: 1) а, б, в, г, є, є; 2) а, в, г, д, є; 3) г, д, є, є.
 5. План збуту продукції — це:
 - а) план виробництва та реалізації продукції;
 - б) обсяг продукції та послуг, який визначається попитом у процесі дослідження ринку й буде реалізований у плановому періоді.
 6. Плановий обсяг збуту визначається:
 - а) у діючих цінах на час складання плану;
 - б) у порівняльних цінах.
 7. Які витрати формують планові витрати на збут:
 - а) адміністративні;
 - б) витрати на гарантійний ремонт;
 - в) загальнопромислові.
 8. При плануванні витрат на рекламу їх необхідно віднести до витрат:
 - а) адміністративних;
 - б) загальнопромислових;
 - в) на збут.
 9. Розробка плану збуту повинна відбуватися:
 - а) в обсягах і в строки, що відповідають можливостям підприємства;

- б) в обсягах і в строки, що відповідають запитам споживачів;
10. Витрати на збут продукції - це:
- витрати на обслуговування й управління виробництва;
 - витрати на дослідження ринку, рекламу продукції та її продаж.
11. Ефективність реклами оцінюється за такими показниками:
- витрати на рекламу в розрахунку на одного покупця;
 - витрати на рекламу в розрахунку на одиницю обсягу збуту продукції;
 - коефіцієнт використання матеріалів;
 - коефіцієнт оборотності рекламних засобів.

Відповіді: 1) а, б; 2) б, в, г.

12. Існують такі основні параметри впливу на збут продукції:

- піна товару;
- якість товару;
- упаковка;
- сервісне обслуговування;
- виробнича потужність; є) асортимент продукції.

Відповіді: 1) а, б, в, г, є; 2) б, в, г, д, є.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Вихідні дані. Діюча приладобудівна фірма в умовах конверсії виготовляє такі різновиди продукції: прилади для військової авіації (ПВА); прилади для цивільної авіації (ПЦА); медична техніка (МТ); промисловий та побутовий інструмент та оснащення (ППІ);

— товари для населення (ТН); планується освоєння нової продукції - пластикові ємності для безалкогольних напоїв (ПЄ).

Завдання. Для обґрунтування подальшого розвитку фірми керівництво фірми повинно прийняти рішення щодо номенклатури продукції на наступний рік.

Аналіз ринкової кон'юнктури і стану фірми показав, що пріоритетами при виборі номенклатури є: 1) максимізація збуту; 2) ресурсозабезпечення; 3) максимізація рентабельності.

Всі три пріоритети рівноцінні, виробничими потужностями і трудовими ресурсами фірма забезпечена.

Група експертів-фахівців запропонувала методика бальної оцінки пріоритетів, представлена в табл. 2.1 і 2.2.

Таблиця 2.1. Бальна оцінка можливостей збуту і ресурсозабезпечення.

ченості рентабельності (прибутковості) продукції.

Таблиця 2.2. Бальна оцінка забезпе-

Характеристика можливостей	Кількість балів
Дуже добрі	4
Не гірші, ніж в поточному періоді	3
Неясні	2
Погані	1

Характеристика можливостей	Кількість балів
Вищі, ніж в поточному році	4
На рівні фактичної рентабельності	3
Менші, ніж фактична рентабельність	2
Загроза збитковості	1

Доцільність включення продукції в "першочергову" номенклатуру обумовлена сумарною кількістю балів не менше 9, в "резервну" - не менше 6.

2. Розрахувати план збуту продукції підприємства на основі таких даних: у минулому році підприємство випустило 2000 виробів А та 5000 виробів Б, у плановому році збільшиться виробництво цих виробів на 10%, ціна виробів складає відповідно 5 та 6 тис. грн. Крім того, буде виготовлено комплектуючих виробів на суму 2500 тис. грн, з них на 1500 тис. грн.. - для сторонніх замовників. Залишки нереалізованої продукції на складі становитимуть на початок планового періоду 2 млн грн, на кінець - 0,8 млн грн.

3. Припустимо, що підприємство-монополіст прагне визначити обсяг виробництва та ціну реалізації своєї продукції, які забезпечували б йому максимальний прибуток. У табл. 2.3 наведені дані, що характеризують заплановані на наступний рік обсяг продажу і затрати на виробництво товару.

На підставі даних визначте:

3.1. Валову виручку та прибуток від збуту продукції (заповніть табл. 2.3).

3.2. На основі зіставлення валових показників обчисліть ціну та обсяг реалізації, що дає змогу підприємству максимізувати прибуток.

3.3. Виконайте аналіз у графічному зображенні.

Таблиця 2.3

Валова виручка і прибуток.

Ціна за одиницю, грн.	Обсяг збуту, тис. шт.	Валові затрати тис. грн.	Валова виручка, тис. грн.	Прибуток, тис. грн..
1	2	3	4	5
15	0	1000		
14	100	1500		
13	200	1900		
12	300	2225		
11	400	2500		
10	500	2750		
9	600	3025		
8	700	3350		
7	800	3800		
6	900	4400		
5	1000	5300		

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – с.38-49
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – с.44-60
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – 27-32
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – с.98-100
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – ? с.
6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. – с.14-16

Тема: Планування виробництва продукції

Мета: закріплення теоретичних знань та формування практичних навичок розрахунку показників виробничої програми, а також оптимізації.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Дати характеристику виробничої програми підприємства та вимірників обсягу продукції
2. Охарактеризувати показники плану виробництва продукції і зв'язок його з іншими розділами плану підприємства
3. Охарактеризувати моделі взаємодії попиту, випуску і виробничої потужності
4. Розкрити сутність календарного розподілу виробничої програми підприємства, його мету та методи
5. Розкрити сутність оптимізації виробничої програми підприємства, її мету та методи

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: виробнича програма, номенклатура, асортимент, товарна продукція, валова продукція, валовий оборот підприємства, внутрізаводський оборот підприємства, реалізована продукція, чиста продукція.

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Що є державним замовленням?

- а) поставка продукції, яка необхідна для вирішення загальнодержавних і соціальних завдань, у тому числі впровадження виробництва найважливіших видів нової продукції;
- б) документ, що визначає права і обов'язки державного замовлення щодо забезпечення загальнодержавних потреб і соціальних завдань, у тому числі виробництва найважливіших видів нової продукції.

2. Виробнича програма підприємства визначає:

- а) максимально можливий випуск продукції необхідної якості в передбаченій номенклатурі, за певний час, при повному завантаженні обладнання та виробничих площ;
- б) необхідний обсяг виробництва продукції в плановому періоді, який відповідає за номенклатурою, асортиментом і якістю вимогам плану продажу.

3. Основними завданнями виробничої програми є:

- а) максимальне задоволення потреб споживачів у високоякісній продукції, яка випускається підприємством при найкращому використанні ресурсів та отриманні максимального прибутку;
- б) максимально можливий випуск продукції з метою отримання прибутку.

4. Виробнича програма складається з таких розділів:

- а) план виробництва продукції у натуральному вираженні;
- б) план собівартості продукції;
- в) фінансовий план;
- г) план виробництва продукції у вартісному вираженні.

Відповіді: 1) а, б, г; 2) а, в, г; 3) а, г; 4) а, б, в, г.

5. Оптимальна виробнича програма - це:

- а) програма, яка відповідає структурі ресурсів підприємства та забезпечує найкращі результати його діяльності за прийнятним критерієм;
- б) програма максимально можливого випуску продукції відповідно до наявних виробничих потужностей підприємства;

6. Яку з наведених відповідей слід вважати правильною:

- а) виробнича програма має відповідати виробничій потужності;
- б) виробнича програма може перевищувати виробничу потужність;
- в) виробнича програма може бути меншою, ніж виробнича потужність.

7. Виробнича програма підприємства відображає:
- обсяг випуску продукції;
 - асортимент і номенклатуру;
 - чисельність працюючих;
 - ритмічність виробництва;
 - рентабельність виробництва;
 - питому вагу продукції вищої категорії якості.
- Відповіді: 1) а, б, є; 2) а, б, в, г; 3) б, г, є.
8. До вартісних показників виробничої програми належать:
- товарна продукція;
 - валова продукція;
 - обсяг незавершеного виробництва;
 - номенклатура та асортимент;
 - чиста та умовно-чиста продукція;
 - нормативна вартість обробітку;
 - нормативно-чиста продукція;
 - реалізована продукція.
- Відповіді: 1) а, б, в, г, д; 2) а, б, д, є; 3) а, б, д, є, є; 4) а, б, д, є, є, ж.
9. Валова продукція підприємства — це:
- загальна вартість усіх видів готової продукції, робіт та послуг виробничого характеру, що будуть підготовлені до реалізації;
 - вся продукція підприємства у вартісному вираженні незалежно від ступеня її готовності.
10. Реалізована продукція підприємства—це:
- обсяг валової продукції підприємства;
 - весь обсяг виробленої продукції на підприємстві;
 - продукція, відвантажена споживачеві, і за яку надійшли гроші на розрахунковий рахунок підприємства або мають надійти у зазначений термін.
11. Реалізована продукція включає:
- готову продукцію на складі;
 - роботи промислового характеру;
 - товарну продукцію;
 - зміну обсягів незавершеного виробництва;
 - зміну залишків готової продукції на складі;
 - зміну обсягів відвантаженої неоплаченої продукції.
- Відповіді: 1) а, б, в, д; 2) в, д, є; 3) б, в, д, є.
12. Валова продукція включає:
- товарну продукцію;
 - реалізовану продукцію;
 - зміну обсягів незавершеного виробництва;
 - зміну залишків готової продукції на складі;
 - зміну обсягів випуску продукції внутрізаводського споживання (інструмент, оснащення, запчастини).
- Відповіді: 1) а, в, д; 2) а, б, в; 3) а, в, г.
13. План реалізації (збуту) продукції підприємства визначається за формулою:
- $ТП + НРЦ_n - НРЦ_k$ де $НРП_n$, $НРП_k$ - залишки нереалізованої продукції відповідно на початок і кінець планового періоду;
 - $ТП + НЗВ_n - НЗВ_k$ де $НЗВ_n$, $НЗВ_k$ - залишки незавершеного виробництва відповідно на початок і кінець планового періоду.
14. Яке твердження є правильним:
- валова продукція більша за обсягом, ніж товарна;
 - товарна продукція більша за обсягом, ніж валова;

- в) величина валової продукції може бути меншою, більшою або однаковою з товарною.
15. Товарна продукція - це:
- готова продукція на складі;
 - незавершене виробництво;
 - ремонтні роботи на сторону;
 - капітальне будівництво для непромислової сфери;
 - запчастини та напівфабрикати для реалізації на сторону;
 - готова для реалізації продукція.
- Відповіді: 1) в, д, є; 2) в, д; 3) а, б, д.
16. Обсяг нормативно-чистої продукції підприємства розраховується як:
- різниця між валовою продукцією і прямими матеріальними витратами;
 - добуток нормативу чистої продукції на обсяг її випуску у натуральному вираженні за всією номенклатурою;
 - сума заробітної плати усіх категорій працюючих та нормативного прибутку.
17. Умовно-чиста продукція складається з :
- амортизаційних відрахувань;
 - заробітної плати та нарахувань на неї;
 - валової продукції без заробітної плати та нормативного прибутку;
 - чистої продукції.
- Відповіді: 1) а, г; 2) а, б, г; 3) а, б.
18. Яку із наведених відповідей слід вважати правильною:
- реалізована продукція - це продукція, продана споживачам, гроші за яку надійшли на розрахунковий рахунок постачальника або мають надійти у зазначений термін;
 - реалізована продукція - це вартість усієї промислової продукції підприємства незалежно від ступеня її готовності.
19. Незавершене виробництво - це:
- незакінчена обробкою продукція на складі;
 - незакінчена продукція: на робочому місці; у технічному контролі; на складі готових деталей; транспортується.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Визначити обсяг товарної і валової продукції за умови:

- річний випуск автобусів моделі А – 2200 одиниць;
- річний випуск автобусів моделі Б – 4000 одиниць;
- залишки незавершеного виробництва: на початок року – 150 тис. грн., на кінець планового року – 120 тис. грн.;
- діючі ціни на автобус моделі А – 40 тис. грн., моделі Б – 160 тис. грн.;
- послуги виробничого характеру за планом – 42 тис. грн.

2. Визначити місячний випуск продукції в натуральному і вартісному виразі, якщо кількість робітників за зміну - 120 осіб, планова трудомісткість одиниці виробу - 0,9 години, режим роботи підприємства - двозмінний, кількість робочих днів у місяці - 22, тривалість зміни - 8 годин, відпускна ціна одиниці виробу - 40 грн.

3. Розрахувати коефіцієнт наростання витрат і вартість незавершеного виробництва за даними табл. 4.1

Таблиця 4.1

Показники	Виріб А	Виріб Б
Виробнича програма в плановому кварталі, од.	800	140
Тривалість виробничого циклу, дні.	5	10
Виробнича собівартість одиниці виробу, грн.	650	3700
Витрати на основні матеріали на одиницю виробу (у перший день виробничого циклу, інші витрати нарастають рівномірно), грн.	400	2100

4. У механічному цеху машинобудівного заводу встановлено 40 токарних, 24 фрезерних, 21 свердлильний і 15 шліфувальних верстатів. Режим роботи цеху: у дві зміни по 8 годин при п'ятиденному робочому тижні. Простої устаткування в планових ремонтах складають: по токарних верстатах - 6 %, фрезерних - 7 %, свердлильних - 8 %, шліфувальних - 8 %.

Види продукції, що виготовляється в цеху, і планові норми часу на їх виготовлення наведені в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Планові норми часу на оброблення одиниці продукції на верстатах, норма-годин

Найменування продукції	Планові норми часу на оброблення одиниці продукції на верстатах, норма-годин			
	токарних	фрезерних	свердлильних	шліфувальних
Виріб А	2,2	1,3	0,9	1,1
Виріб Б	1,6	2,2	0,5	0,6
Виріб В	4,0	1,8	0,9	0,8

Розрахувати квартальний обсяг роботи цеху у верстато-годинах (фонд часу роботи устаткування), трудомісткість виробничої програми в норма-годинах (за умови, що середній коефіцієнт завантаження устаткування складає 0,7) і випуск продукції по номенклатурі за квартал.

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. –с.50-59
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. –с.61-71
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. –с.33-40, 231-232
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. –с.83-97, 105-106
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – 2 с.
6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. - с.16-21

Практичне заняття 5

Тема: Оперативно –календарне планування

Мета: закріплення теоретичних знань та набуття практичних навичок складання оперативно – календарних планів підприємства з урахуванням ритмічності виробництва.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Розкрити зміст, мету і завдання оперативно-календарного планування
2. Дати характеристику етапів, рівнів та органів оперативно-календарного планування та їхнє значення у забезпеченні ритмічності виробництва
3. Які основні показники рівномірного та ритмічного перебігу виробництва та методи їхнього визначення?

4. *Визначити поняття об'ємного і календарного планування та основні вихідні дані для розробки оперативно-календарного плану*
5. *Розкрити особливості оперативно-календарного планування в одиничному виробництві та порядок проходження замовлення на виробництво виробів*
6. *Розкрити особливості та системи оперативно-календарного планування в серійному виробництві*
7. *Розкрити особливості та системи оперативно-календарного планування в масовому виробництві*

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *оперативно-календарне планування, диспетчерське регулювання, міжцехове планування, внутрішньо цехове планування, виробниче замовлення, рівномірне виробництво, ритмічність виробництва.*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. *За обсягом робіт, відповідно до змісту, оперативно-календарне планування поділяється на:*

- а) *оперативне і календарне планування;*
- б) *календарне планування та диспетчерське регулювання;*
- в) *оперативне планування та диспетчерське регулювання.*

2. *В одиничному виробництві об'єктом планування при ОКП є:*

- а) *замовлення;*
- б) *партії деталей;*
- в) *і перше, і друге.*

3. *Рівномірне виробництво в ОКП - це:*

- а) *випуск відповідно до плану графіка;*
- б) *відрізок часу, на який кожний попередній частковий процес повинен випереджати наступний процес;*
- в) *виробництво у рівні проміжки часу однакового обсягу продукції на всіх стадіях виробничого процесу.*

4. *Відповідно до різних об'єктів планування в ОКП розрізняють:*

- а) *міжцехове планування;*
- б) *помісячне планування;*
- в) *внутрішньоцехове планування;*
- г) *подекадне планування.*

Відповіді: 1) а, в; 2) б, г; 3) а, б, в, г.

5. *Подекадний метод оцінки ритмічності ОКП полягає в тому, що:*

- а) *розраховуються і порівнюються планові та фактичні показники по декадах;*
- б) *розраховуються і порівнюються планові та фактичні показники по місяцях;*
- в) *розраховуються і порівнюються планові та фактичні показники за рік в цілому.*

6. *Основним календарно-плановим розрахунком у серійному виробництві є:*

- а) *визначення серії виробів;*
- б) *нормативного розміру партії запуску заготовок, деталей у виробництво;*
- в) *визначення ефективного фонду часу роботи обладнання.*

Відповіді: 1) а, б; 2) б; 3) б, в; 4) а, в.

7. *Основними календарно-плановими нормативами у масовому виробництві є:*

- а) *такт і ритм роботи потокових ліній;*
- б) *кількість робочих місць та їхнє завантаження;*
- в) *розмір запасів;*
- г) *всі варіанти правильні.*

8. *Такт лінії при плануванні роботи однопредметних безперервних потокових ліній розраховується як:*

- а) *відношення ефективного фонду часу роботи устаткування до виробничої програми випуску деталей;*
- б) *добуток величини транспортної партії на ефективний фонд часу роботи устатку-*

вання;

в) відношення виробничої програми випуску деталей до ефективного фонду часу роботи устаткування;

9. Оперативно-календарне планування - це конкретизація плану виробництва у вигляді завдань у натуральній кількості за конкретними виконавцями:

а) на короткі проміжки часу;

б) на довгостроковий період;

в) на середньостроковий період.

10. Існують такі системи оперативного планування:

а) оперативна;

б) розширена;

в) подетальна;

г) позамовна;

д) покомплектна.

Відповідь: 1) а, б, в; 2) в, г, д; 3) а; г; д.

11. Міжцехове планування включає:

а) встановлення цехам виробничих завдань;

б) забезпечення узгодженості у роботі цехів;

в) складання планових завдань для виробничих дільниць;

г) складання планових завдань для робочих місць.

Відповіді: 1) а, б; 2) а, б, в; 3) б, в, г.

12. Ритмічне виробництво - це:

а) випуск продукції відповідно до плану графіка;

б) відрізок часу, на який кожний попередній частковий процес повинен випереджати наступний процес;

в) виробництво у рівні проміжки часу однакового обсягу продукції на всіх стадіях виробничого процесу.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Виробнича програма випуску деталей за місяць складає 1860 штук, у тому числі в 1 декаді – 520 шт. Для організації рівномірного виробництва деталей розроблено подекадний план-графік.

Таблиця 5.1

План-графік на 1 декаду місяця.

Показник	Робочі дні							
	1	2	3	4	5	8	9	10
Випуск продукції за планом	75	75	77	77	78	78	80	80
Фактично випущено	50	55	48	50	52	55	50	60

Визначити коефіцієнт рівномірності за 1 декаду місяця. Проаналізувати вплив невиконання плану-графіка за 1 декаду на роботу цеху, якщо у 2 і 3 декадах цех працював відповідно до плану-графіку.

2. Трудомісткість загального складання виробу і складання окремих частин — 387 нормо-годин. Бригада робітників — 3 чоловіка. Цех працює у дві зміни по 8 годин кожна. Коефіцієнт виконання норм складає 1,1. Визначити тривалість виробничого циклу складання виробу в днях. Розрахувати, як зміниться тривалість циклу, якщо складальний процес розділити на 4 операції, при цьому 1 і 3, 2 і 4 операції будуть виконуватися паралельно. Дані наведені у таблиці 5.2.

Трудомісткість операцій

Операція	Трудомісткість	Кількість робочих
1	88	1
2	56	1
3	137	2
4	106	2

3. Припустимо, що деталі А, Б, В і Г спеціальних верстатів періодично запускаються у виробництво партіями. Місячне завдання випуску деталей 1000 шт., середньоденна потреба кожної з них — 50 шт. Поопераційні норми штучного часу наведені у табл. 5.6. Коефіцієнт допустимих втрат на переналадку верстата — 0,05. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни 8,2 години. Ефективний фонд часу роботи верстата — 320 год. Міжопераційне пролежування — 8,2 год.

Таблиця 3.1

Операція	Штучний час, хв.				Підготовчо-заклучний час, хв.
	А	Б	В	Г	
Фрезерна	6	6	25	10	20
Свердлильна	10	4	6	3	20
Зуборізна	4	2	6	2	40
Токарна	-	2	4	0	20
Усього	20	14	41	23	-

Використовуючи наведені дані, визначити нормативний розмір партії деталей і періодичність її запуску (випуску), необхідну кількість верстатів для обробки деталей. Побудуйте графік запуску-випуску деталей на дільниці та розрахуйте циклові заділи.

4. На основі даних хронометражу розрахувати норму часу на виконання операції та зміну норм виробітку при шестиденному робочому тижні, якщо нормативний коефіцієнт стійкості характеру — 2,4. Тривалість виконання операції в хвиликах наведена в таблиці. Час на обслуговування робочого місця становить 5%, а на відпочинок — 8% від операційного часу.

Таблиця 3.2.

Елемент операції	Номер заміру					
	1	2	3	4	5	6
Встановити деталь	1,8	2,6	3,2	2,9	5,4	4,2
Проточити деталь	16	12	18	25	22	14
Зняти деталь	1,5	1,3	3,7	2,0	2,1	1,9

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. — К.: КНЕУ, 2002. —с.60-82
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. — К.: Каравела, 2005. —с.72-86
3. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. — Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. —с.224-237
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. — Минск: ООО «Новое знание», 2000. — 2 с.
5. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. — К.: Кондор, 2004. - с.89-92
6. Топчій Л.С. Методичні вказівки по оптимізації календарного розподілу виробничої програми з використанням персонального комп'ютера. К.:КНЕУ, 1997.

Тема: Матеріально-технічне забезпечення.

Мета: Набуття навичок визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Сформулюйте основні завдання МТЗ виробництва
2. Визначте відмінності між ресурсним, матеріальним та матеріально-технічним забезпеченням
3. Визначте та охарактеризуйте функції та інформаційну базу планування МТЗ
4. Розкрийте зміст планування МТЗ та охарактеризуйте використовувані планові показники
5. Викласти методiku розрахунку потреби в сировині, основних і допоміжних матеріалах
6. Викласти методiku розрахунку потреби в енергії та паливі
7. Викласти методiku визначення рівня виробничих запасів
8. Навести класифікацію матеріальних балансів
9. Охарактеризувати однопродуктовий матеріальний баланс

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *план матеріально-технічного забезпечення, баланс матеріальних ресурсів, виробничі запаси, складський запас, сезонний запас, підготовчий запас, технологічний запас, страховий запас, точка замовлення*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Основним завданням плану матеріально-технічного забезпечення є:
 - а) визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах для здійснення виробничо-господарської і комерційної діяльності;
 - б) визначення потреби в матеріальних і трудових ресурсах для здійснення виробничо-господарської діяльності.
2. План матеріально-технічного забезпечення складається з таких частин:
 - а) розрахунків потреби в матеріально-технічних ресурсах;
 - б) балансів матеріально-технічного забезпечення;
 - в) плану організаційно-технічного розвитку;
 - г) інформації про кон'юнктуру ринку товарів.

Відповіді: 1) а, в; 2) а, б, в; 3) а, б; 4) а, б, в, г.
3. Існують такі методи розрахунку потреби в матеріальних ресурсах:
 - а) прямого розрахунку;
 - б) аналогії;
 - в) за типовим представником;
 - г) балансовий;
 - д) статистичний;
 - є) рецептурного складу;
 - є) матричний.

Відповіді: 1) а, б, г, д, є; 2) а, б, в, г, д; 3) а, б, в, є, є.
4. Запаси поділяються на:
 - а) сировину, основні і допоміжні матеріали, комплектуючі;
 - б) основні і допоміжні матеріали;
 - в) незавершене виробництво;
 - г) готову продукцію;
 - д) малоцінні і швидкозношувані предмети; є) інструмент;
 - є) обладнання.

Відповіді: 1) а, в, г, д; 2) а, б, в, г, д, є; 3) б, в, г, д.

5. *Виробничі запаси матеріальних ресурсів поділяються на:*
- а) підготовчий;*
 - б) внутрівиробничий;*
 - в) страховий;*
 - г) поточний;*
 - д) сезонний;*
 - е) транспортний; є) технологічний.*
- Відповіді: 1) а, б, в, г, д; 2) а, в, г, д, є, є.*
6. *Норма забезпеченості виробничими запасами в днях включає:*
- а) години на випуск документів;*
 - б) транспортний запас;*
 - в) сезонний запас;*
 - г) підготовчий запас;*
 - д) поточний та страховий запас; є) технологічний запас.*
- Відповіді: 1) а, б, в, г, є; 2) б, в, г, д, є.*
7. *Потреба в матеріалі для виконання виробничої програми в багато-номенклатурному виробництві визначається як:*
- а) добуток норми витрат за типовим представником на програму випуску усіх виробів даної групи;*
 - б) як добуток питомої ваги конкретного компонента на питомий вихід придатної продукції.*
8. *Основні шляхи скорочення норм виробничих запасів матеріальних ресурсів:*
- а) скорочення періоду поставки;*
 - б) наближення постачальників до споживачів;*
 - в) розвиток прямих господарських зв'язків;*
 - г) зміцнення дисципліни поставок;*
 - д) розрахунок чеками.*
- Відповіді: 1) а, б, г; 2) а, в, д; 3) в, г, д.*
9. *Регулювання запасів здійснюється за такими системами:*
- а) "максимум - мінімум";*
 - б) "стандартних партій";*
 - в) "стандартних поставок";*
 - г) "стандартних інтервалів";*
 - д) "максимум поставки".*
- Відповіді: 1) а, б, в, г; 2) б, в, г; 3) а, б, г; 4) в, г, д.*
10. *Існують такі системи постачання цехів і робочих місць матеріалами:*
- а) пасивна;*
 - б) активна;*
 - в) інтегрована;*
 - г) точна;*
 - д) максимальна; є) вчасна.*
- Відповіді: 1) а, в, г, є; 2) а, б, в, д; 3) а, б, в; 4) г, д, є.*
11. *Складські запаси - це:*
- 1) партії деталей, заготовель, що запущені у виробництво, але ще не закінчені обробкою;*
 - 2) готові деталі, вузли, що чекають обробки на наступних стадіях виробництва або витрачаються в процесі складання виробів.*
12. *Величина нормативу складського запасу визначається як:*
- 1) сума оборотного і страхового запасу;*
 - 2) добуток партії поставок на величину страхового запасу;*
 - 3) добуток тривалості виробничого циклу виготовлення деталей на середньодобову кількість деталей, що витрачаються при складанні виробу.*

2.4. Розв'язати задачі:

Скласти плановий баланс сировини для виробництва продукції.

Показник, одиниця виміру	Варіант	
	1	2
1	2	3
Плановий обсяг виробництва продукції, тис. т.		
Молоко	34,00	31,00
Кефір	12,00	15,00
Сир	1,20	1,40
Сметана	3,08	4,10
Морозиво	0,50	0,40
Очікуване надходження молока, тис. т. від господарств:		
Колективних	69,82	77,80
Фермерських та індивідуальних	0,49	1,50
Жирність молока, %		
Базисна	3,7	3,7
Планова	3,6	3,5
Норма повернення знежиреного молока колективним господарствам, % від фактичного надходження молока	20	20
Норма виходу сироватки у виробництві сирів від кількості нормалізованої суміші, %	75	75
Втрати молока під час сепарування, %:		
Незбираного	0,42	0,42
Знежиреного	0,5	0,5
Норми витрат молока на 1 т. продукції, т. незбираного:		
Молоко	0,871	0,871
Кефір	0,873	0,873
Сир	5,609	5,609
Сметана	8,284	8,284
Морозиво	2,800	2,800
Знежирене молоко	0,138	0,138
Кефір	0,139	0,139
Сир	1,211	1,211

2. На плановий період підприємством укладено договори на поставку металу в обсязі 8т., а середня вага виробу 0,85 кг. Коефіцієнт використання металу 0,72. 30% відходів металу можуть повторно використовуватися у виробництві. На плановий період МП має поставити споживачам 7500 шт. металовиробів. Обґрунтувати виробничу програму малого підприємства з виробництва металовиробів з точки зору забезпеченості металом.

3. Річний обсяг використання приладів (М) – 6000 шт., транспортні витрати (И1) – 12 гр. од. Визначити оптимальну партію поставки, кількість партій на рік.

4. Визначте розмір нормативу оборотних засобів та обґрунтуйте доцільність збільшення рівня матеріальних запасів у вигляді комплектуючих виробів фірми за таких умов: заробітна плата двох працівників відділу матеріально-технічного забезпечення становить 2 млн. гр. од. на одне замовлення; витрати на комп'ютерну обробку даних становлять 4 млн. гр. од.; телефонні розмови — 1 млн гр. од.; службові відрядження — 1 млн. гр. од. Витрати на заробітну плату транспортних робітників складальних цехів — 40 тис. гр. од.; амортизація транспортних засобів — 30 тис. гр. од.; мастильні матеріали — 10 тис. гр. од. Річна потреба фірми в комплектуючих виробках — 5 000 шт. за ціною за штуку — 0,2 млн. гр. од. Прогнозоване зростання попиту на продукцію фірми —

10% в місяць, що може дати додатковий прибуток у розмірі 10 млн. гр. од., очікувана норма прибутковості інвестицій фірми в державні цінні папери — 7%, в інвестиційний фонд — 12%.

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. –с.83-95
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. –с.87-109
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. –с. 141-168
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. –с.128-141
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – 173-194 с.
6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004.
7. Топчій Л.С. Методичні вказівки по оптимізації календарного розподілу виробничої програми з використанням персонального комп'ютера. К.:КНЕУ, 1997. - с.220-225
8. Економіка підприємства: Підручник/За ред. акад. С.Т. По кропивного. 2-е вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001.

Практичне заняття 7

Тема: Планування виробничої потужності підприємства.

Мета: формування навичок обґрунтування виробничої програми виробничої програми підприємства його виробничою потужністю.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. *Що означає термін “виробнича потужність”? Які фактори визначають виробничу потужність підприємства?*
2. *Розкрийте сутність понять: “вузьке місце”, “провідна ланка”, “пропускна спроможність обладнання”*
3. *Дайте характеристику методики визначення потужності для умов серійного виробництва*
4. *Охарактеризувати основні етапи обчислення виробничої потужності для умов багато номенклатурного одиничного та дрібносерійного виробництва*
5. *Охарактеризувати основні показники використання виробничої потужності та викласти методику їхнього обчислення*

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *виробнича потужність підприємства, пропускна спроможність обладнання, перспективна виробнича потужність, проектна виробнича потужність, діюча виробнича потужність, коефіцієнт використання проектної потужності.*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Виробнича потужність промислового підприємства - це:

- а) *максимально можливий річний випуск продукції при заданих організаційно-технічних умовах;*
- б) *максимально можливий річний випуск продукції за умови використання резервного обладнання;*

- в) максимальний випуск продукції на "вузьких місцях".
2. У планових розрахунках для обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю використовується такий вид потужності:
- а) вхідна;
 - б) резервна;
 - в) поточна;
 - г) середньорічна.
3. Назвати існуючі види потужності підприємства:
- а) проектна;
 - б) оперативна;
 - в) поточна;
 - г) резервна.
- Відповіді: 1) а, в, г; 2) а, б, в; 3) а, б, в, г.
4. Для розрахунку виробничої потужності необхідно мати такі дані:
- а) кількість одиниць обладнання;
 - б) продуктивність обладнання;
 - в) продуктивність праці робітників;
 - г) трудомісткість виробничої програми;
 - д) плановий фонд робочого часу одиниці обладнання;
- Відповіді: 1) а, б, в, д; 2) а, б, г, д; 3) а, б, в, г, д.
5. Коефіцієнт виробничої потужності - це:
- а) співвідношення пропускної спроможності групи устаткування та трудомісткості її виробничої програми;
 - б) відношення ефективного фонду робочого часу одиниці устаткування до трудомісткості виробничої програми.
6. Виробнича потужність робочого місця в умовах масового виробництва розраховується за формулою:
- а) $\Phi_{\text{р}}/Ч$;
 - б) $\Phi_{\text{р}}/T_{\text{шт}}$;
 - в) $(365 \cdot 24 \cdot g)/t_{\text{п}}$.
7. З метою повної ув'язки проекту виробничої програми і виробничої потужності підприємства розробляють:
- а) таблиць робочого часу;
 - б) баланс виробничих потужностей;
 - в) баланс доходів і видатків.
8. До показників, що характеризують рівень використання обладнання належать:
- а) коефіцієнт змінності роботи обладнання;
 - б) показник середнього часу роботи одиниці обладнання;
 - в) коефіцієнт нормативної величини потужності.
- Відповіді: 1) а, в; 2) а, б; 3) б, в; 4) а, б, в.
9. Коефіцієнт змінності роботи обладнання і завантаження обладнання залежать від:
- а) обсягу виробництва;
 - б) чисельності працівників;
 - в) показника фондовіддачі.
- Відповіді: 1) а; 2) а, в; 3) б, в.
10. Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю проходить такі два етапи:
- а) визначення максимального обсягу випуску виробів, який повинен бути забезпечений наявною виробничою потужністю;
 - б) визначення проектної потужності підприємства;
 - в) обчислення необхідної кількості введення в дію нових потужностей;
 - г) складання балансу виробничої потужності.

Відповіді: 1) а, в; 2) а, б; 3) а, г; 4) в, г.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Визначити виробничу потужність механічної дільниці підприємства, що випускає комплекти деталей, за умови, що провідною групою обладнання є шліфувальна. Вихідні данні в таблиці 7.1

Таблиця 7.1

Вихідні данні.

Група обладнання	Кількість верстатів	Загальна норма часу на комплект	Коефіцієнт виконання норм, %
Токарна	9	270	105
Револьверна	11	170	108
Шліфувальна	7	190	103

Розробити заходи з ліквідації «вузького місця», враховуючи, що токарні операції можуть виконуватись на револьверній групі обладнання. Рішення про значення показників, які характеризують режим роботи підприємства, прийняти самостійно.

2. Визначити виробничу потужність цеху з випуску чотирьох виробів: А, Б, В, Г. Розрахункова програма річного випуску виробів (за планом): А — 500 шт., Б — 1000 шт., В — 1500 шт., Г — 700 шт. Провідна ланка обладнання в цеху — токарна. Ефективний фонд робочого часу роботи одного верстата — 3900 годин на рік. У цеху встановлено 20 токарних верстатів. Трудомісткість обробки вказаних виробів на токарних верстатах — 80 850 нормо-годин, плановий коефіцієнт виконання норм — 1,1.

3. Визначити виробничу потужність складального цеху машинобудівного заводу та коефіцієнт її використання за умови:

- загальна площа цеху — 4500 м²
- габарити виробу — 1,2×3,5 м
- робоча зона для складання — 30% площі виробу;
- тривалість виробничого циклу — 20 робочих днів;
- кількість робочих днів у плановому періоді — 252;
- додаткова площа — 40% загальної площі цеху;
- протягом року складають 1150 виробів.

4. Охарактеризуйте використання виробничої потужності та продуктивності провідного устаткування.

Показник, одиниця виміру	Варіант	
	1	2
Обсяг виробництва продукції за рік, т. в тому числі в понад режимний час	1220 340	2560 320
Середньозмінна виробнича потужність, т	3,5	6,4
Кількість змін роботи на рік		
Фактично	320	430
Розрахунково	300	400
Фактично в межах розрахункового часу	290	380

5. Визначити:

- 1) виробничу потужність середньо змінну;
- 2) виробничу потужність середньорічну;
- 3) виробничу потужність на кінець року;
- 4) ступінь використання потужності.

Показник, одиниця виміру	Варіант	
	1	2
Змінна виробнича потужність на початок року, т	14,0	8,0
Введена змінна виробнича потужність, т	6,0	2,0
Дата введення виробничої потужності	01,04	28,09
Виведена змінна виробнича потужність, т	4,8	1,0

Дата виведення виробничої потужності	30,10	02,08
Кількість змін роботи на добу	2	1
Святкові дні	8	7
Вихідні дні	102	104
Тривалість ремонту та санітарного оброблення, дні	40	52
Обсяг виробництва продукції за рік, т	6720	963

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. –с.96-113
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. –с.110-125
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. –с.58-64
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. –с.100-106
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – ? с
6. Бухлаков М.И. Внутрифирменное планирование. Ученик. – М.: Инфра, - 1999. –с.

Практичне заняття 8

Тема: Персонал і оплата праці

Мета: формування навичок планування персоналу підприємства та оплати праці в ринкових умовах.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Охарактеризуйте логіку і сему розробки плану з праці
2. Сформулюйте основні завдання планування персоналу та оплати праці
3. Розкрийте зміст плану з персоналу та оплати праці
4. Назвіть основні показники плану з праці
5. Визначте основні складові фонду оплати праці підприємства
6. Які методи формування фонду оплати праці Вам відомі? Охарактеризуйте їх.
7. Назвіть основні завдання складання плану соціального розвитку підприємства

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *необліковий склад персоналу, обліковий склад персоналу, персонал підприємства, плановий фонд заробітної плати, продуктивність праці, фонд годинної заробітної плати, фонд денної заробітної плати, фонд місячної заробітної плати, явочна чисельність персонал, трудомісткість виробничої програми.*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Планування праці та заробітної плати включає такі показники:
 - а) чисельність і склад працюючих;
 - б) тривалість виробничого циклу;
 - в) фонд заробітної плати;
 - г) тривалість підготовки виробництва;
 - д) завдання щодо підвищення продуктивності праці.

Відповіді: 1) а, б, в, д; 2) а, в, д; 3) а, в.

2. Яка із основних форм заробітної плати є економічно найвигіднішою:

- а) відрядна;
- б) погодинна;
- в) відрядна чи погодинна залежно від умов виробництва.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) немає вірної відповіді.

3. Плановий фонд заробітної плати - це:

- а) оплата за виготовлену продукцію або обсяг робіт, за фактично відпрацьований час робітниками - погодинниками, а також за виконаннями робітниками спеціальних функцій;
- б) сума грошей для оплати праці всіх працюючих, зайнятих виконанням виробничого плану.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) а і б; 4) немає вірної відповіді

4. Заробітна плата бригади розраховується на основі:

- а) середнього тарифного коефіцієнта за розрядом працівників;
- б) бригадної розцінки на кожну з операцій;
- в) обсягу виконання кожного виду продукції;
- г) ставки I розряду відрядників.

Відповіді: 1) а, б; 2) б, в; 3) в, г.

5. Планування фонду заробітної плати спеціалістів і службовців здійснюється на основі:

- а) денної тарифної ставки і кількості робочих днів у періоді;
- б) штатного розпису і посадових окладів;
- в) розцінок і планового випуску продукції.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) немає вірної відповіді

6. Для розрахунку планового фонду тарифної заробітної плати робітників-відрядників необхідно знати:

- а) чисельність працюючих, годину тарифну ставку I розряду, дійсний фонд робочого часу і середні тарифні коефіцієнти;
- б) штатний розпис і посадові оклади;
- в) годинні тарифні ставки і відпрацьований час.

Відповідь: 1) а; 2) б; 3) в; 4) немає вірної відповіді

7. Для розрахунку планового фонду тарифної заробітної плати робітників-погодинників необхідно знати:

- а) чисельність працюючих, годинну тарифну ставку I розряду, дійсний фонд робочого часу і середні тарифні коефіцієнти;
- б) розцінки і плановий випуск продукції;
- в) годинні тарифні ставки і відпрацьований час.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) немає вірної відповіді.

8. При плануванні зростання продуктивності праці й середньої заробітної плати необхідно дотримуватися таких пропорцій:

- а) темпи зростання середньої заробітної плати мають випереджати темпи зростання продуктивності праці;
- б) темпи зростання обох чинників мають бути однаковими;
- в) темпи зростання продуктивності праці мають випереджати темпи зростання середньої заробітної плати.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) немає вірної відповіді.

9. Працівники, зайняті в обслуговуванні житлово-комунальних господарств, дитячих садів і ясел, санаторій і будинків відпочинку, що знаходяться на балансі підприємства відносяться до

- а) промислово-виробничого персоналу;
- б) непромислового персоналу;
- в) персоналу групи обслуговування;

г) соціального персоналу.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г; 4) немає вірної відповіді

10. Планування фонду заробітної плати включає:

- а) розрахунок загального фонду оплати праці;
- б) розрахунок чисельності працівників по категоріях;
- в) розрахунок середньої заробітної плати всіх працівників;
- г) розрахунок середньої заробітної плати працівників по категоріях;
- д) розрахунок загальної чисельності працівників.

Відповіді: 1) а, в, г; 2) а, б, д; 3) а; 4) всі відповіді вірні; 5) немає вірної відповіді

2.4. Розв'язати задачі:

1. Виробнича програма дільниці складає: виріб А — 400 шт., виріб В — 400 шт. Розцінки на вироби: 100 і 200 грн. відповідно. На дільниці працюють робітники-почасовики — 4чол. VI розряду. Годинна тарифна ставка — 1,28, плановий ефективний фонд робочого часу почасовиків — 1760 год.

Розмір премії за виконання плану відрядників 40% від заробітку, почасовикам — 20%.

Розрахувати плановий фонд заробітної плати.

2. У плановому році 80 % робітників мають встановлену тривалість робочої зміни за графіком 8 годин, 20% — 7 годин. Кількість святкових днів, які не збігаються з передвихідними днями, — 5. Номінальна кількість робочих днів — 257. Розрахувати середню тривалість робочого дня.

3. У цеху працюють робітники, які мають тривалість відпустки, інформація про тривалість яких наведена в таблиці.

Тривалість відпустки, робочі дні	Кількість робітників, які отримують відпустку, чол.
18	40
21	20
24	10

Розрахувати середню тривалість відпустки одного робітника.

4. Розрахувати економію робочої сили в плановому періоді за наступними напрямками:

- структурні зсуви у виробництві;
- зміна кооперованих поставок;
- впровадження нової технології;
- заміна частини верстатів на нові;
- скорочення невиходів на роботу;
- скорочення внутрішніх витрат робочого часу;
- скорочення виробничого браку;
- скорочення нераціональних витрат у зв'язку з відхиленням від запланованої технології;

Визначити можливий приріст продуктивності праці.

Чинники	Одиниці виміру	Базовий період	Плановий період
1 Чисельність працюючих	Осіб	250	
2 Чисельність основних робітників	Осіб	125	
3 Кількість верстатів	одиниць		50
4 Обсяг товарної продукції	тис. грн.		5000
5 Ріст обсягу товарної продукції	%		105
6 Ефективний фонд робочого часу одного робітника	годин	1850	1860
7 Коефіцієнт виконання норм	—	1,15	1,1

8 Трудомісткість 1000 грн. товарної продукції	нормо-год	50	45
9 Питома вага кооперованих поставок у товарній продукції	%	5	6
10 Кількість робочих днів	дні	233	235
11 Норма обслуговування верстатів	одиниць	1	m
12 Внутрішні простой	%	7	6
13 Вартість виробничого браку від собівартості товарної продукції	%	3	2
14 Нераціональні витрати в зв'язку з відхиленням від встановленої технології в % від фонду зарплати	%	1,5	1

Планується в плановому періоді:

- а) з 1 червня вдосконалити технологію обробки 1000 виробів. Трудомісткість обробки до впровадження нової технології — 5 нормо-годин, після — 10 нормо-годин;
б) з 1 вересня замінити 10 верстатів новими, продуктивність яких на 20% вища;
в) з 1 жовтня модернізувати 10 верстатів за рахунок чого їхня продуктивність зросте на 10%.

5. У виробничому цеху підприємства протягом розрахункового року має працювати 20 робітників четвертого розряду. Тарифна ставка робітника четвертого розряду становить 96,5 коп. за годину. Річний фонд робочого часу одного робітника — 1815 годин. Коефіцієнт виконання виробничих норм у середньому очікується на рівні 1,2.

Обчислити річний фонд заробітної плати виробничого цеху підприємства.

6. Визначити загальну заробітну плату спеціаліста, на підставі такої інформації. Посадовий оклад спеціаліста дорівнює 560 грн за місяць. За нормальних умов господарювання спеціалісту нараховується премія, розмір якої становить 28 % посадового окладу. У розрахунковому місяці спеціаліст відпрацював 23 робочі дні, 2 дні перебував у відрадженьні та 1 день у відпустці без збереження заробітної плати.

7. Розрахувати фонд заробітної плати ВАТ «Імідж-К» методом прямого рахунку на підставі такої інформації.

Виробничу програму й розцінки за одиницю продукції (роботи) наведено в таблиці

Найменування продукції та послуг	Виробнича програма на рік	Розцінка за одиницю продукції (роботи), грн	
		нормованої	погодинної
Вироби, умовних машино-комплектів:			
• бортова платформа	9600	228,6	30,4
• кабіна в зборі	5400	202,3	21,6
• силовий агрегат у зборі	1200	347,7	40,3
Запасні частини, тис. грн	640	88	-
Товари народного споживання, тис. грн	580	160	-
Послуги капітальному ремонту засобів праці, тис. грн	900	124	-
Інші послуги виробничого характеру, тис. грн	200	116	-

Доплати мають становити до фонду заробітної плати: годинного — 14 % тарифного фонду; денного — 1,5 % годинного фонду заробітної плати; річного — 5,5 % тарифного фонду заробітної плати.

Фонд заробітної плати допоміжних робітників, обчислений на підставі штатного розпису й розрахунків за нормованими роботами допоміжного характеру, дорівнює: по основних виробничих цехах — 1860 тис. грн.; на допоміжних та обслуговуючих цехах — 2080 тис. грн.

У звітному році в підрозділах ВАТ працювали 800 керівників і спеціалістів, а також

200 службовців з річним фондом заробітної плати відповідно 2400 і 300 тис. грн. У розрахунковому році передбачається кількість спеціалістів збільшити на 60 осіб, а службовців — зменшити на 20 осіб.

Розрахунковий фонд заробітної плати працівників соціальної сфери підприємства становить 180 тис. грн., позаоблікового персоналу — 60 тис. грн.

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – с.114-134.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. –с.142-166.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. –с.65-104.
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. –с.142-166
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – Т. 2. - 415 с. – С. 194-238.
6. Бухлаков М.И.Внутрифирменное планирование. Ученик. – М.: Инфра, - 1999. - 400 с. – С. 182-235.
7. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства: Підручник. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 320 с. – С. 161-200.

Практичне заняття 9

Тема: Виробнича інфраструктура

Мета: формування навичок планування діяльності підрозділів виробничої інфраструктури та енергозабезпечення підприємства

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Назвати особливості функціонування та планування підрозділів виробничої інфраструктури підприємства
2. Розкрити порядок планування забезпечення підприємства технологічною оснасткою і інструментом
3. Розкрити порядок планування ремонту устаткування
4. Розкрити порядок визначення трудомісткості середньорічних обсягів ремонтних робіт
5. Розкрити порядок визначення потреби основного і допоміжного виробництва в паливі
6. Розкрити порядок розрахунку вантажообороту та вантажопотоків

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: виробнича інфраструктура підприємства, норма витрат інструменту, енергетичний баланс, вантажопотік, вантажооборот, інструментальне господарство, капітальний ремонт, поточний ремонт, ремонтний цикл

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Виробнича інфраструктура підприємства - це:
 - а) сукупність підрозділів, які своєю діяльністю створюють умови для нормального перебігу виробничого процесу;
 - б) кількість інструменту, що потрібна для виконання певного обсягу продукції.

- Відповіді: 1) а; 2) б*
2. *До основних цехів підприємства відносять:*
 а) ремонтно-механічні;
 б) ливарні;
 в) транспортні;
 г) складальні;
 д) інструментальні;
 е) санітарно-гігієнічні.
Відповіді: 1) а, б, в; 2) б, г, д; 3) б, г.
3. *Перелічіть основні завдання ремонтного господарства на підприємстві:*
 а) ремонт та відновлення інструменту;
 б) модернізація обладнання;
 в) будівництво нових цехів та ділянок;
 г) ремонт та раціональна експлуатація обладнання.
Відповіді: 1) а, в; 2) б, г; 3) в, г.
4. *До допоміжних цехів підприємства відносять:*
 а) ремонтно-механічний;
 б) ковальсько-пресовий;
 в) інструментальний;
 г) гальванічний;
 д) заготівельний;
 е) транспортний;
 є) санітарно-гігієнічний.
Відповіді: 1) а, в, г; 2) б, г, е; 3) а, в.
5. *Планово-попереджувальний ремонт передбачає здійснення ремонтів:*
 а) планового;
 б) нормативного;
 в) малого;
 г) середнього;
 д) максимального;
 е) повного;
 є) капітального;
 ж) чергового.
Відповіді: 1) а, б, д, ж; 2) е, є, ж; 3) в, г, е.
6. *До допоміжних і обслуговуючих цехів відносять:*
 а) ремонтні;
 б) механіко-ремонтні;
 в) енерго-ремонтні;
 г) механічної обробки;
 д) модельні;
 е) ковальсько-пресові; є) складальні;
 ж) санітарно-гігієнічні.
Відповіді: 1) а, б, в, д, ж; 2) а, б, в, д; 3) б, в, д, ж; 4) а, г, е, є.
7. *Назвіть нормативи, що використовуються у системі планово-попереджувального ремонту:*
 а) норма часу;
 б) норма виробітку;
 в) міжремонтний період;
 г) міжоглядовий період;
 д) норми витрат матеріалів;
 е) норма часу на одиницю ремонтної складності.
Відповіді: 1) а, б, д, е; 2) в, г, е; 3) г, д, е.

8. З якою метою на підприємстві розробляють схеми вантажопотоків?
а) для розрахунку чисельності водіїв;
б) для визначення коефіцієнта завантаження транспортних засобів;
в) для організації і планування транспортного господарства.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в
9. Трудомісткість ремонтних робіт залежить від:
а) кількості одиниць устаткування;
б) норми часу;
в) норми виробітку;
г) норми обслуговування;
д) категорії ремонтної складності устаткування.
Відповіді: 1) а, б, в, г; 2) а, б, д; 3) а, д.
10. Загальна потреба в енергоресурсах включає потребу в електроенергії:
а) рушійній;
б) технологічній;
в) освітлювальній;
г) технічній;
д) економічній.
Відповіді: 1) а, г, д; 2) г, д; 3) а, б, в.
11. В енергетичних балансах відображаються:
а) джерела надходження енергоресурсів;
б) централізоване енергопостачання;
в) собівартість виробництва енергії;
г) напрямки використання енергоресурсів;
д) чисельність працівників.
Відповіді: 1) а, г; 2) а, б, в; 3) в, г, д.
12. Кількість складів на підприємстві залежить від:
а) спеціалізації виробництва;
б) тривалості робочого дня;
в) тривалості робочого циклу;
г) масштабів виробництва;
д) кооперування виробництва.
Відповіді: 1) а, г; 2) а, б, в; 3) г, д.
13. Спеціалізовані складські приміщення створюють для:
а) зберігання матеріальних ресурсів;
б) зберігання готової продукції, тари, відходів виробництва;
в) зберігання тарних і штучних вантажів;
г) зберігання однорідних металів, матеріалів, сировини, продукції;
д) усі відповіді правильні.
Відповіді: 1) г; 2) д; 3) а, б, в.
14. Виробничу програму транспортного цеху розробляють:
а) енергетичний цех;
б) економічна служба та технічне бюро транспортного цеху;
в) фінансовий відділ.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
15. Енергетичний баланс - це :
а) система взаємопов'язаних показників виробництва, отримання й розподілу різних видів енергії та палива;
б) кількість енергії, яка переміщується за певний час;
в) кількість енергії, що потрібна для виконання певного обсягу продукції.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
16. Виробнича програма транспортного цеху складається:

- а) з обсягів транспортних послуг у натуральному та вартісному вираженні;
 б) із прогресивних норм витрат енергії та палива;
 в) з обсягів послуг інструментального господарства в натуральному вираженні.
 Відповіді: 1) а; 2) 5; 3) в.

17. На підприємствах доцільно створювати такі види складів:

- а) матеріальні;
 б) виробничі;
 в) розширені;
 г) збутові;
 д) комплексні.

Відповіді: 1) а, б, д; 2) б, в, д; 3) а, б, г.

18. Вкажіть правильну відповідь:

- а) економія або перевитрати енергоресурсів визначаються на основі складання балансу енергоресурсів;
 б) економія або перевитрати енергоресурсів визначаються на основі балансу підприємства;
 в) економія або перевитрати енергоресурсів визначаються на основі собівартості продукції.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.

19. Норма витрат інструменту враховує:

- а) стійкість інструменту;
 б) кількість інструментів, необхідних для виробництва продукції;
 в) кількість часу, необхідного для виготовлення одиниці продукції;
 г) усі відповіді правильні.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Визначити витрати інструменту на річну програму за умов: річна програма виготовлення валиків шліцевих – 500 тис. шт.; режим роботи – двозмінний. Технологічний процес наведено в табл.9.1[1].

Таблиця 9.1

Технологічний процес виготовлення валиків

№ операції	Зміст операції	Устаткування	Інструмент	Число інструментів, одночасно працюючих на верстаті, шт	Час, хв.	
					машинний	штучний
1.	Перша чорнова обточка	Токарний багаторізцевий	Різець чорновий	3	1,85	3,64
2.	Друга числова обточка	Токарний багаторізцевий	Різець чистовий	3	1,43	2,48
3.	Шліфування	Шліфувальний	Шліфокруг	1	1,82	2,64
4.	Фрезерування	Фрезерний	Фреза	1	7,38	12,42

2. На підприємстві встановлено 130 од. токарного обладнання, середня категорія складності ремонту якого – II, капітальному ремонту підлягає 22 р.о., поточному ремонту – 620 р.о. і технічному обслуговуванню – 3740 р.о. Розрахувати середньорічний обсяг слюсарних робіт та чисельність слюсарів з ремонту і обслуговування обладнання[11, с. 63].

3. На підприємстві введено новий металорізальний верстат підвищеної точності ($\beta_{км}=1,5$), типової категорії та масою ($\beta_{км}=1,0$). Верстат використовується для обробки заготовок з різних матеріалів ($\beta_{ом}=0,75$) за допомогою типового інструмента ($\beta_{зі}=1,0$). Коефіцієнти строку служби й довговічності дорівнюють одиниці. Нормативний оперативний час роботи одного верстата протягом ремонтного циклу – 16800 год.

Режим роботи нового верстата – двозмінний. Річний дійсний фонд часу його роботи становить 3950 годин, а частка оперативного часу в дійсному фонді – 80 %. Відповідно до структури ремонтного циклу для цього типу устаткування передбачено проведення п'яти поточних ремонтів і технічних обслуговувань. Необхідно розрахувати тривалість ремонтного циклу, визначити тривалість міжремонтного й технічного обслуговування [16, с. 189].

4. За планом ремонту устаткування, що доведений до ремонтно-механічного цеху підприємства, встановлено нормативи. Трудомісткість категорії складності ремонту механічної і електричної частин устаткування становить, відповідно, 50 та 12,5 нормо-год. Дійсний річний фонд часу одного робітника – 1740 год. Необхідну кількість ремонтів парку устаткування різних категорій складності протягом розрахункового року наведено в табл. 9.2.

Таблиця 9.2

Категорія складності ремонту окремих груп устаткування і кількість ремонтів у розрахунковому році

Категорія складності ремонту окремих груп устаткування	6	8	10	12	22	32
Кількість ремонтів у розрахунковому році	15	5	18	20	3	2

Потрібно: обчислити річний обсяг робіт ремонтно-механічного цеху підприємства в нормо-год та визначити середньооблікову кількість ремонтників (слюсарів та електриків окремо) [16, с. 190].

5. Визначити чисельність водіїв на зовнішніх перевезеннях за умов, якщо середньоспискова чисельність автомобілів – 100 одиниць, час знаходження машини внаряді – 3000 год., підготовчий час – 2 год., річний фонд часу роботи одного водія – 1750 год.

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – С.134-165.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С.152-161.
3. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – С.132-136.
4. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і ситуацій: Навч. посіб. / С.Ф. Покропивний, Г.О. Швиданенко, О.С. Федонін та ін. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 323 с. – С.162-173.

Практичне заняття 10

Тема: Калькулювання витрат

Мета: формування навичок калькулювання витрат виробничого підприємства

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Визначити мету та завдання розробки плану собівартості продукції
2. Навести основні джерела інформації, які використовуються в процесі калькулювання витрат
3. Охарактеризувати види витрат за основними класифікаційними ознаками
4. Розкрити порядок складання планової (нормативної) калькуляції витрат на виробництво

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: витрати, затрати, калькуляція, стаття калькуляції, елементи витрат, об'єкт калькулювання.

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Яка з відповідей правильна:
 - а) собівартість продукції вища від її вартості;
 - б) вартість продукції вища від її собівартості;
 - в) собівартість продукції дорівнює її вартості;
 - г) собівартість може бути вища, нижча чи дорівнювати вартості продукції.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г.
2. Калькулювання собівартості продукції складається:
 - а) в розрізі комплексних статей;
 - б) за економічними елементами;
 - в) за статтями витрат;
 - г) на визначений період.
 Відповіді: 1) а, б; 2) в, г; 3) д; 4) в, д.
3. Методи розробки калькуляції:
 - а) поелементний;
 - б) прямого рахунку; в) параметричний;
 - г) розрахунково-аналітичний;
 - д) пофакторний.
 Відповіді: 1) а, б; 2) г, д; 3) г, д; 4) а, б, в, г, д; 5) б, г.
4. За способом обчислення у розрахунку на одиницю продукції витрати поділяють на:
 - а) постійні;
 - б) комплексні;
 - в) прямі;
 - г) непрямі;
 - д) постійні;
 - е) змінні.
 Відповіді: 1) а, б; 2) в, г; 3) д, е.
5. Об'єкт калькулювання — це:
 - а) суб'єкт господарювання;
 - б) структурні підрозділи суб'єкта господарювання;
 - в) виріб;
 - г) робоче місце.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г.
6. Які з наведених елементів входять до виробничої собівартості:
 - а) відрахування на соціальні заходи;
 - б) вартість спожитих сировини і матеріалів;
 - в) заробітна плата основних виробничих робітників;
 - г) амортизаційні відрахування;
 - д) витрати на рекламу;
 - е) витрати на збут продукції.
 Відповіді: 1) а, в, д; 2) а, б, е; 3) а, б, в, г.

2.4. Розв'язати задачі:

1. За даними наведеними в табл. 10.1 скласти планову калькуляцію виготовлення продукції методом величини покриття. Розрахувати плановий та фактичний маржинальний прибуток на одиницю продукції і на плановий обсяг, умовно-постійні витрати, прибуток від реалізації, рентабельність витрат. Проаналізувати вплив факторів на маржинальний прибуток [3, с. 274].

Таблиця 10.1

Вихідні дані для розрахунку

Показник	Од. вим.	Значення показника
1. Норма витрати основного матеріалу на одиницю продукції	кг.	2,4
2. Ціна кілограма матеріалу	грн	15
3. Вартість купівельних напівфабрикатів	грн.	5,2
4. Процент заготівельних витрат	%.	3
5. Основна зарплата основних робітників	грн.	4,8
6. Додаткова зарплата	%	10.
7. Відрахування на соціальні заходи	%.	36,5
8. Інші змінні витрати на одиницю продукції	грн.	5,8
9. Ціна одиниці виробу	грн	71.
10. Обсяг продажу	од.	17 500

2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С. 166-181.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – С.104-114.
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – С. 167-179.
5. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. Ч.2 – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – С. 271-276.
6. Бухлаков М.И. Внутрифирменное планирование. Ученик. – М.: Инфра, - 1999. – С. 236-244.
7. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства: Підручник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – С. 201-217.

Практичне заняття 11

Тема: Планування собівартості продукції

Мета: набуття навичок планування собівартості продукції та оволодіння методами складання кошторису витрат

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. *Розкрити сутність кошторису витрат на виробництво, його призначення та структуру*
2. *Викласти методика обчислення основних статей кошторису витрат на виробництво*
3. *Розкрити порядок обчислення собівартості валової, товарної та реалізованої продукції*
4. *Охарактеризувати основні показники зниження собівартості продукції*
5. *Які вихідні дані використовуються та які питання вирішуються при плануванні собівартості продукції?*
6. *Чи може підприємець випускати продукцію без плану по собівартості та чому?*

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *виробнича собівартість продукції, зведений кошторис витрат, операційні витрати, матеріальні витрати, витрати на оплату праці, загально виробничі витрати, амортизація*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. *Кошторис витрат на виробництво продукції складається:*

- а) *за комплексними витратами;*
- б) *у розрізі економічних елементів;*
- в) *за статтями витрат;*
- г) *на визначений період;*
- д) *на одиницю виробу.*

Відповіді: 1) а, д; 2) б, г; 3) г, д; 4) а, б; 5) в.

2. *Вкажіть витрати, що не залежать від обсягу виробництва:*

- а) *валові;*
- б) *змінні;*
- в) *граничні;*
- г) *прямі;*
- д) *постійні.*

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г; 5) д.

3. *Назвіть витрати, що залежать від обсягу виробництва:*

- а) *валові;*

- б) змінні;
в) постійні.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
4. Які з перелічених елементів не входять до виробничої собівартості:
а) сировина і основні матеріали;
б) заробітна плата основних виробничих робітників;
в) амортизаційні відрахування;
г) витрати на підготовку кадрів;
д) витрати на збут.
Відповіді: 1) в, г, д; 2) г, д; 3) а, б, г.
5. Які витрати належать до умовно-постійних:
а) електроенергія на освітлення;
б) електроенергія на технологічні потреби;
в) сировина й основні матеріали;
г) амортизаційні відрахування;
д) адміністративно-управлінські витрати;
е) заробітна плата робітників-погодинників.
Відповіді: 1) а, г, д; 2) а, д, е; 3) б, в, г.
6. Основними шляхами зниження витрат у матеріаломістких галузях є:
а) збільшення норми витрат;
б) скорочення і ліквідація браку;
в) випуск якісної продукції;
г) підвищення фондівіддачі;
д) підвищення продуктивності праці;
е) зменшення відходів;
є) підвищення фондоозброєності.
Відповідь: 1) а, в, г; 2) д, є; 3) б, е.
7. Структура витрат на виробництво продукції - це:
а) склад витрат і частка кожного елемента у їх загальному обсязі;
б) склад витрат за їхніми статтями;
в) співвідношення витрат у їх обсязі;
г) склад витрат за економічними елементами.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г.

2.4. Розв'язати задачі:

1. У звітному періоді собівартість товарної продукції становила 450,2 млн. грн., витрати на 1 грн. товарної продукції — 0,89 грн. У плановому періоді витрати на 1 грн. товарної продукції повинні дорівнювати 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції буде збільшено на 8%. Визначити собівартість товарної продукції планового періоду [1, с. 177].
2. У звітному році господарська діяльність підприємства характеризується такими даними: чистий дохід 980 тис. грн., адміністративні витрати 190 тис. грн. Визначити планові адміністративні витрати підприємства, якщо чистий дохід планується на рівні 1200 тис. грн, а рівень адміністративних витрат на 1 тис. грн чистого доходу буде зменшено на 5 % [11, с. 70].
3. Вартість основних і допоміжних матеріалів -10 грн/ шт. Нормована заробітна плата -6,1 грн / шт. Витрати з ремонту і експлуатації обладнання - 3600 тис. грн. Річні цехові витрати - 800 тис. грн. Загальновиробничі витрати - 900 тис. грн. Річна нормована заробітна плата основних робітників - 1200 тис. грн. Витрати на збут - 2 %. Розрахувати собівартість та орієнтовану ціну виробу А. Методичні вказівки: рішення про значення інших показників, які входять до складу собівартості, та рівень планової рентабельності студент приймає самостійно [11, с. 70].
4. Мале підприємство виготовляє і реалізує три види виробів. Ціна (без ПДВ), змінні ви-

трати по виробках, постійні видатки представлені в табл. 11.1.

Таблиця 11.1

Вихідні дані

Показники	Виріб А		Виріб В		Виріб С		Всього витрати (прибуток)
	на одиницю	на плановий обсяг 200 од.	на одиницю	на плановий обсяг 130 од.	на одиницю	на плановий обсяг 120 од.	
Відпускна ціна (без ПДВ)	85		50		100		
Змінні витрати	60		30		80		
Маржинальний прибуток							
Постійні витрати	-		-		-		5 000
Прибуток	-	-	-	-	-	-	
Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	
Чистий прибуток	-	-	-	-	-	-	

Визначте точку беззбитковості у натуральному виразі. Розрахуйте величину змінних витрат на обсяг реалізації, маржинальний прибуток за видами виробів і на обсяг виробництва, обсяг реалізації по кожному виду виробів і підприємству в цілому і, не роблячи розрахунку повної собівартості, визначте прибуток, а також податок на прибуток і чистий прибуток по підприємству (ставка податку на прибуток - 30 %) [3, с. 276].

5. Потрібно встановити можливий процент зниження собівартості річного випуску виробу А завдяки збільшенню обсягу виробництва, користуючись такими показниками звітнього й наступного за ним року:

- випуск виробу А за рік – 50 000 од.;
- збільшення обсягу виробництва наступного року – 20 %;
- умовно постійні витрати на річний випуск виробу А у звітньому році, грн. 35 000;
- збільшення умовно постійних витрат наступного року – 4 %;
- валові витрати на виробництво (собівартість) одиниці продукції у звітньому році – 6,6 грн. [16, с. 234].

6. Обсяг виробництва товарної продукції виробничого об'єднання «Віта-Інтар» у базовому році становив 38 000 тис. грн. Упродовж наступного року передбачається збільшити обсяг випуску товарної продукції на 12 %. Прямі і непрямі витрати як елементи собівартості товарної продукції базового року мають такі розміри, тис. грн:

сировина і матеріали – 15800; енергія технологічна – 1900; основна заробітна плата виробничих робітників – 5900; додаткова заробітна плата виробничих робітників – 800; відрахування на соціальні потреби – 2110; утримання та експлуатація машин і устаткування – 990; загально виробничі витрати – 1800; загальногосподарські витрати – 1800; підготовка та освоєння виробництва – 1400; поза виробничі витрати (витрати на маркетинг) – 900. Структуру матеріальних та енергетичних витрат за базовий рік, а також розмір зміни норм витрат і купівельних цін у розрахунковому році наведено в табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Частка окремих витрат у собівартості продукції базового року, зміна норм витрати й цін у розрахунковому році, %

Елементи окремих	Частка в собівартості	Зниження норм витрат	Зменшення «-», збільшення «+», %
------------------	-----------------------	----------------------	----------------------------------

<i>витрат</i>	<i>тості базового року</i>	<i>трат у розрахунковому році</i>	<i>шення «+» цін у розрахунковому році</i>
<i>Сировина</i>	21,0	4,0	+8,0
<i>Основні матеріали</i>	27,2	2,0	-5,0
<i>Технологічна енергія</i>	5,8	6,0	+10,0
<i>Умовно постійні витрати (без амортизації)</i>	13,7	-	-
<i>Амортизаційні відрахування</i>	5,5	-	-

У розрахунковому році має бути досягнуто підвищення продуктивності праці виробничих робітників на 8 % і середньорічної заробітної плати робітників — на 4 %. Упровадження заходів щодо підвищення технічного рівня та збільшення обсягу виробництва потребуватимуть збільшення кількості виробничих робітників на 3 % і суми амортизаційних відрахувань на — 5 %.

На підставі наведених даних визначити витрати на 1 грн. товарної продукції та процент їх зниження порівняно з базовим періодом [16, с. 234].

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Бухлаков М.И. Внутрифирменное планирование. Учебник. – М.: Инфра, - 1999. – С. 236-258.
2. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства: Підручник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – С. 218-220.
3. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. Ч. 2. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – С. 262-287.
4. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – С. 115-140.
5. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 166-178.
6. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С. 182-187.
7. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – С. 167-197.

Практичне заняття 12

Тема: Фінансове планування

Мета: набуття навичок складання поточних та оперативних фінансових планів підприємства

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. *Сформулювати зміст та завдання фінансового плану підприємства*
2. *Назвати джерела інформації, які використовуються в фінансовому плануванні*
3. *Визначити порядок планування витрат та відрахувань*
4. *охарактеризувати основні види фінансових планів суб'єктів господарювання*

5. *Визначити структуру, показники і сферу застосування балансу доходів і видатків, платіжного календаря, кредитного та касового плану*

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *фінансування, кредит, фінансовий план, фінансове планування, операційна діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність, звичайна діяльність, надзвичайна діяльність, касовий план*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Одним із завдань фінансового плану є:
 - а) планування виробництва та реалізації продукції;
 - б) визначення витрат підприємства;
 - в) забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами.Відповіді: 1) а ; 2) б; 3) в.
2. Метою складання фінансового плану є:
 - а) взаємоузгодження доходів і витрат;
 - б) визначення виробничої собівартості продукції;
 - в) виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутків за рахунок поліпшення використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів.Відповіді: 1) а, б; 2) а, в; 3) б, в.
3. Основними показниками фінансового плану підприємства є:
 - а) загальна сума прибутку;
 - б) собівартість товарної продукції;
 - в) асигнування з бюджету;
 - г) дохід підприємства;
 - д) платежі до бюджету;
 - е) рентабельність виробництва.Відповіді: 1) а, б, в, г; 2) а, в, д; 3) а, г, е.
4. Назвіть чинники, які безпосередньо впливають на величину виручки від реалізації продукції:
 - а) обсяг виробництва;
 - б) стан основних засобів;
 - в) вартість майна підприємства;
 - г) якість продукції;
 - д) орендна плата.Відповіді: 1) а, в; 2) а, д; 3) б, в; 4) а, г.
5. Поточний фінансовий план складається:
 - а) на рік із розбивкою по кварталах;
 - б) на 3 - 5 років із розбивкою по роках.Відповіді: 1) а; 2) б.
6. Оперативне фінансове планування включає розробку:
 - а) оперативного фінансового плану (балансу надходжень і видатків коштів);
 - б) платіжного календаря;
 - в) кредитного плану;
 - г) касового плану;
 - д) всі відповіді є правильними.Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г; 5) д.
7. Фінансове планування - це:
 - а) визначення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства;
 - б) визначення джерел надходження фінансових ресурсів;
 - в) визначення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства, а також джерел їх надходження.Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.

8. За допомогою платіжного календаря:
- а) контролюється платоспроможність підприємства та виконання поточного фінансового плану;
 - б) показується увесь грошовий оборот за певний проміжок планового періоду;
 - в) усі відповіді правильні.
- Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
9. Кредитний план - це:
- а) план обороту готівки через касу підприємства;
 - б) план надходження коштів і повернення їх у встановлені договорами терміни.
- Відповіді: 1) а; 2) б.
10. У процесі фінансового планування та оцінювання фінансового стану підприємства використовуються такі документи:
- а) баланс;
 - б) звіт про фінансові результати;
 - в) звіт про власний капітал;
 - г) звіт про рух грошових коштів;
 - д) усі відповіді правильні.
- Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г; 5) д.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Визначте надлишок чи дефіцит грошей на певний місяць, якщо є такі дані: надходження — 100 000 грн., суми до виплат — 60 000 грн., залишок грошей на початок місяця — 10 000 грн., грошовий резерв — 5 000 грн. [1, с. 196].

2. Компанія ТМ здійснює реалізацію 80% своєї продукції на умовах відстрочки платежу, в тому числі до 90% угод — на 30 днів після виставлення рахунку і на 10% угод — на 60 днів. 20% продукції реалізується з негайною оплатою (протягом трьох днів після відвантаження товару). За рік обсяг реалізації становив 800 млн. грн. од. за таким графіком: січень—лютий — 10% від загального обсягу реалізації; березень—квітень — 15%; травень—червень — 15%; липень—серпень — 20%; вересень—жовтень — 25%; листопад—грудень — 15%. Обчисліть і складіть графік грошових надходжень (дебіторської заборгованості) компанії, середній період інкасації, оборотність дебіторської заборгованості [12, с. 367].

3. Припустимо, що підприємство планує надходження коштів від продажу своїх виробів в обсягах, поданих нижче в таблиці. При цьому основна частина продажу — 90% здійснюється у кредит, тому надходження грошей на рахунок підприємства відкладається на узгоджений із замовником строк, а саме: 90% платежів у кредит оплачуються замовником через місяць, а 10% — через 2 місяці після виставлення рахунку. Цей порядок діяв і у попередньому році. Суми продажу в листопаді та грудні перед планового періоду становили відповідно — 400 і 450 млн. грн. од.

Таблиця

Вихідні дані

Найменування показника	Період (місяць року)					
	I	II	III	IV	V	VI
Продаж, усього, в тому числі:	350	300	350	400	450	480
у кредит	315	270	315	360	405	432
за готівку	35	30	35	40	45	48
Грошові витрати, усього	360	460	410	390	385	420

На основі наведених даних обчисліть щомісячні надходження у I півріччі планового періоду. Порівняйте суми надходжень із плановими видатками підприємства, проаналізуйте ситуацію. Якщо мінімальна сума грошового потоку визначена в 75 млн. грн. од., то який

кредит (короткостроковий) потрібно буде одержати у відповідних місяцях планового періоду? [1, с. 196].

4. На основі фінансових даних балансу дайте оцінку стану ліквідності підприємства [4, с. 222].

Таблиця

Баланс на 31 грудня 2006 р.

Активи	Сума, тис.грн.	Пасиви	Сума, тис. грн.
1. Гроші на рахунках	30	1. Заборгованість постачальникам	110
2. Цінні папери	120	2. Короткострокові позики	40
3. Дебіторська заборгованість	90	3. Інші поточні зобов'язання	180
4. Товарно-матеріальні запаси	210	4. Довгострокова заборгованість	120
5. Фіксовані активи	320	5. Звичайні акції	320
Усього активів	770	Усього пасивів	770

5. Звіт про фінансові результати діяльності на фірмі по кварталах був заповнений не повністю (табл.). Визначте показники його першого розділу [3, с. 290]

Таблиця

Звіт про фінансові результати, тис. грн.

Показник	Звітний кварта- л	Плановий кварта- л
Доход (виручка) від реалізації продукції	1 500	?
ПДВ	?	300
Акцизний збір	-	-
Інші відрахування з доходу	250	50
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції	?	1 450
Собівартість реалізованої продукції	500	
Валовий:		
прибуток	?	700
збитки	-	-
Інші операційні доходи	50	20
Адміністративні витрати	?	60
Видатки на збут	20	20
Інші операційні витрати	10	10
Фінансові результати від операційної діяльності:		
прибуток	480	?
збитки	-	-
Доход від участі в капіталі	-	10
Інші доходи	10	30
Фінансові доходи	20	?
Втрати від участі в капіталі	-	-

Інші видатки	20	30
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:		
прибуток	?	620
збитки	-	-
Податок на прибуток від звичайної діяльності	?	?
Фінансові результати від звичайної діяльності:		
прибуток *	?	434
збитки	-	-
Надзвичайні		
доходи	-	-
видатки	-	-
Податки з надзвичайного доходу	-	-
чистий прибуток	343	434
збитки	-	-

б. Оптове торговельне підприємство «Вавилон» має розробити фінансовий план на поточний рік з поквартальним розподілом на підставі таких передбачень.

Запас коштів торговельного підприємства на початок розрахункового року становитиме 120 тис. грн. Передбачається збільшити власний капітал підприємства на 1000 тис. грн.

Розмір витрат (обігових коштів) на придбання товарів у товаровиробників та очікуваний обсяг валового виторгу за окремими кварталами розрахункового року наведено в табл..

Таблиця

Необхідні витрати на придбання товарів та очікувана сума валового виторгу впродовж окремих кварталів поточного року, тис. грн.

Показник	Квартал розрахункового року			
	1-й	2-й	3-й	4-й
Грошові витрати на придбання товарів	5607	5846	6730	7799
Валовий виторг	9042	9427	852	577

У 1-му кварталі розрахункового року передбачається збільшити товарні запаси на 1010 тис. грн, аби він відповідав середньорічній величині цього періоду часу. Проте існує домовленість, що оплата приросту товарних запасів здійснюватиметься після закінчення 6 місяців із часу закупівлі відповідних груп товарів.

Сума необхідних щороку відновлюваних постійних витрат за попередніми розрахунками становить 12 060 тис. грн. Для їх покриття щокварталу спрямовуватиметься 25 % річної потреби коштів.

Розмір плати у вигляді процентів за користування короткотерміновим кредитом дорівнюватиме 11 тис. грн. щокварталу. Платежі за банківською заборгованістю розміром 400 тис. грн. мають бути здійснені в останньому кварталі розрахункового року.

Протягом 2-го кварталу передбачається придбати нове устаткування вартістю 600 тис. грн. з відстроченням платежу на 4-й квартал.

На особисте споживання співвласників торговельного підприємства вирішено використовувати по 50 тис. грн. протягом кожного кварталу розрахункового року.

Скласти фінансовий план підприємства «Вавилон» на поточний рік і подати його у вигляді таблиці [16, 257-258].

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. –
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С. 229-238.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – С. 169-176.
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – С. 288-326.
5. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства: Підручник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – С. 221-249.

Практичне заняття 13

Тема: Планування прибутку

Мета: сформувати навички планування прибутку підприємства та оцінки планових показників фінансового стану та прибутковості

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Дати визначення прибутку підприємства.
2. Назвати та охарактеризувати види
3. Охарактеризувати порядок розрахунку фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування
4. Назвати та охарактеризувати методи планування прибутку підприємства
5. Назвати показники, за допомогою яких можна оцінити фінансовий стан підприємства

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *прибуток, збиток, прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток (збиток) від звичайної діяльності, балансовий прибуток (збиток) обліковий прибуток, податковий прибуток*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Основними шляхами збільшення прибутку на промисловому підприємстві є:
 - а) підвищення продуктивності праці;
 - б) зростання виробництва і реалізації продукції;
 - в) зниження собівартості продукції;
 - г) поліпшення якості продукції;
 - д) розширення асортименту;
 - е) підвищення фондоддачі.Відповіді:] а, б, д,; 2) в, г; 3) д, е.
2. До методів планування прибутку підприємства від звичайної діяльності до оподаткування належать:
 - а) прямий метод;
 - б) круговий метод;
 - в) балансовий метод;
 - г) аналітичний метод.Відповіді: 1) а, г; 2) в, г; 3) б, в; 4) а, б, в.
3. Касовий план у фінансовому плануванні - це:
 - а) план обороту готівки через касу підприємства;
 - б) план надходження коштів і повернення їх у встановлені договором терміни.

Відповіді: 1) а; 2) б.

4. При фінансовому плануванні на підприємстві для визначення потреби в оборотних коштах застосовують такі методи:

а) прямий;

б) економічний;

в) усі відповіді вірні.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.

2.4. Розв'язати задачі:

1. Виробниче підприємство реалізувало 200 тис. од. продукції за продажною ціною 48 грн. за одиницю. Валові витрати на виготовлення (собівартість) одиниці виробів становили 40 грн. Розрахувати загальну суму одержаного підприємством прибутку й рівень рентабельності виготовлюваної ним продукції [16, с. 265].

2. Підприємство випускає продукцію, реалізація якої в плановому періоді може здійснюватись за різними цінами, а саме: на рівні 10, 8 і 6 гр. од. Ціна аналогічної продукції конкурентів — 9 гр. од. Змінні витрати на од. продукції досягнуть 2 гр. од., а постійні — 25000 гр. од. у рік. Виробнича потужність підприємства — 16 000 шт. у рік. Продукція буде реалізовуватись оптом і в роздріб у пропорції 2 : 8. Функціональна знижка з ціни для оптової і роздрібною торгівлі дорівнює відповідно 30 і 42,5 %. На основі наведених нижче даних визначте для всіх варіантів цін: виручку від реалізації одного виробу з урахуванням середньої знижки; критичний обсяг продажів; прибуток від реалізації продукції. Проаналізуйте результати, одержані за всіма варіантами цін, у тому числі і ціни конкурентів. Який із них буде найбільш прийнятним для підприємства з точки зору прибутковості та використання виробничої потужності? Як зміняться результати, якщо підприємство збільшить обсяг оптових продаж, де знижка менша, скажімо, до 40 % (тобто пропорція складе 4 : 6)? Обґрунтуйте висновки розрахунками [1, с. 197].

3. Мале підприємство «Перлина» спеціалізується на виробництві товарів народного споживання. За звітний податковий період на цьому підприємстві було здійснено господарсько-комерційні операції, що привели до певних фінансово-економічних результатів його підприємницької діяльності.

Було виготовлено й реалізовано споживачам 105 000 од. двох видів продукції, у тому числі 80 000 виробів за продажною ціною 10 грн. за одиницю, решту виробів — за ціною 8 грн. за одиницю. Валові витрати, які безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією обох видів продукції (без амортизаційних відрахувань), становили 750 000 грн.

Те саме підприємство придбало деривативи на суму 20 000 грн., а витрати, що пов'язані з укладенням відповідного контракту й купівлею цих деривативів, на кінець звітного податкового періоду становили 22 000 грн. Протягом звітного року було реалізовано частину емітованих підприємством цінних паперів на суму 5000 грн.

Балансова вартість основних фондів підприємства на початок звітного року становила 870 000 грн. У 2-му півріччі звітного року було реалізовано зайвих основних фондів на 90 000 грн., балансова вартість яких дорівнювала 70 000 грн. Здійснено модернізацію основних фондів обійшлася підприємству в 48 000 грн. Амортизаційні відрахування за звітний рік від балансової основних фондів на початок року становлять: за основними фондами 1-ї групи — 12 000 грн., 2-ї групи — 2625 грн. і 3-ї групи — 9000 грн.

За звітний податковий період підприємству «Перлина» було відшкодовано дебіторську та кредиторську заборгованість у розмірі відповідно 15 000 та 1500 грн. Крім цього, грошові надходження від оперативного лізингу становили 11 000 грн.

Підприємство «Перлина» на території офшорної зони в нерезидента придбало для подальшої реалізації партію електроінструменту на загальну суму 100000 грн. і продало цю продукцію на внутрішньому ринку. Виторг від такої комерційної операції становив 125 000 грн.

На підставі наведеної інформації та відповідних економічних розрахунків визначити загальну суму: одержаного підприємством валового доходу; повних валових витрат підп-

приємства за звітний податковий рік; скоригованого валового доходу (прибутку до оподаткування); податку на прибуток, на підставі з податкової ставки 30 % [16, с. 264].

4. АТ «Радикал» досягло таких результатів своєї виробничо-комерційної діяльності за рік:

- обсяг продажу продукції — 100 000 од.
- ціна реалізації одиниці продукції — 100 грн;
- змінні витрати на весь обсяг продукції — 3 000 000 грн;
- постійні витрати на весь обсяг продукції — 5 000 000 грн. Проте кон'юнктура ринку вимагає від АТ знизити продажну ціну зі 100 до 80 грн за одиницю продукції, аби залишитися на ньому як продавець власних товарів.

Визначити необхідний обсяг продажу продукції, який спроможний забезпечити: 1) обсяг виробництва продукції без збитків, тобто з нульовою рентабельністю (виторг від реалізації лише відшкодовує валові витрати); 2) таку величину прибутку, якої було досягнуто від реалізації продукції в попередньому році [16, с. 268].

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С. 239-258.
2. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – С. 177-215.
3. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. Ч.2. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – С. 299-315.
4. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства: Підручник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – С. 221-249.

Практичне заняття 14

Тема: Оновлення продукції

Мета: набуття навичок оптимізаційних планових розрахунків оновлення продукції, планування витрат на підготовку і освоєння виробництва нової продукції та оволодіння сітьовими методами планування виробництва та освоєння нових виробів.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Що таке «життєвий цикл» продукції і які його стадії?
2. Який зміст і етапи науково-технічної підготовки виробництва нової продукції?
3. Яким є економічне обґрунтування освоєння нової продукції на етапі проектування?
4. Які особливості складання кошторису витрат на підготовку виробництва нової продукції?
5. Яким чином здійснюється вибір оптимального варіанту технологічного процесу при освоєнні нової продукції?

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: оновлення продукції, план оновлення продукції, інвестиції, науково-дослідні роботи, дослідно-конструкторські розробки, технічна підготовка виробництва, освоєння виробництва, сітьова модель.

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. При розробці плану оновлення продукції, на етапі планування технічної підготовки виробництва розрізняють такі типи нормативів технічної підготовки виробництва:
а) об'ємні і трудові;

- б) календарні і трудові;
в) трудові.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
2. В основі планування виробництва оновлення нової продукції лежить:
а) концепція життєвого циклу продукції;
б) план виробництва продукції;
в) асортиментний портфель.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
3. Інвестиції-це:
а) ресурси, вкладені в об'єкти підприємницької та інші види діяльності для отримання прибутку або досягнення соціального ефекту;
б) сукупність грошових коштів підприємства, яка використовується ними для одержання прибутку.
Відповіді: 1) а; 2) б.
4. Показники економічної ефективності інвестицій можна об'єднати в такі групи:
а) засновані на дисконтуванні;
б) засновані на прогнозних оцінках;
в) засновані на розрахункових оцінках;
г) всі відповіді правильні.
Відповіді: 1) а, б; 2) б, в; 3) а, в; 4) г.
5. Урахування чинника часу при визначенні ефективності інвестицій необхідно для:
а) приведення різночасових капітальних вкладень до одного розрахункового періоду;
б) передбачення майбутніх змін у ставках відсотка;
в) визначення терміну окупності капітальних вкладень до одного розрахункового періоду.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
6. До найважливіших показників оцінки економічної ефективності виробничих інвестицій в умовах ринку належать:
а) чистий приведений дохід;
б) індекс доходності;
в) термін окупності;
г) коефіцієнт ліквідності;
д) рентабельність виробничих фондів.
Відповіді: 1) а, г, д; 2) б, в, д; 3) а, б, в; 4) г, д.
7. При плануванні підготовки виробництва нової продукції використовуються:
а) прогнозні методи планування;
б) методи комплексного підходу;
в) методи спеціальних досліджень;
г) сітьові методи планування.
Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г.
8. Оптимізація сітьових графіків полягає в:
а) покращенні процесів планування, організації й утворенні комплексу робіт із метою скорочення витрат економічних ресурсів і підвищення фінансових результатів при заданих планових обмеженнях;
б) комплексі досліджень щодо використання передових методів та технічних засобів у процесі планування технічної підготовки виробництва.
Відповіді: 1) а; 2) б.
9. До об'ємних нормативів технічної підготовки виробництва належать:
а) кількість оригінальних деталей, що припадають на виріб відповідної групи складності;
б) коефіцієнт технологічної оснащеності за видами обробки;
в) трудомісткість просування технологічного процесу й оснащеності на одну оригі-

нальну деталь.

Відповіді: 1) а, б; 2) б, в; 3) а, б.

10. Технологічна підготовка виробництва - це :

а) сукупність взаємопов'язаних процесів, які забезпечують технологічну готовність підприємства до випуску виробів заданого рівня якості при встановлених термінах, обсягах випуску та витратах ресурсів;

б) комплекс послідовно пов'язаних наукових проектно-конструкторських, технологічних і виробничо-господарських робіт із створення, освоєння та впровадження нових видів продукції, нової техніки і технології.

Відповіді: 1) а; 2) б.

2.4. Розв'язати задачі:

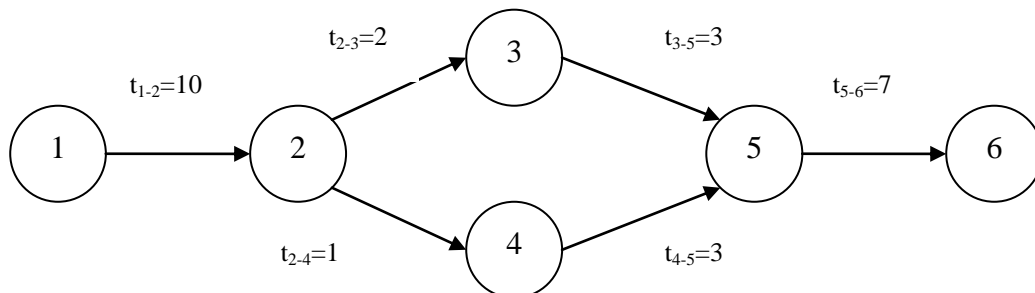
1. Визначити річний економічний ефект у виробника продукції від впровадження нової моделі виробу та термін окупності додаткових капіталовкладень за даними табл.[11, с. 79].

Таблиця

Вихідні дані

Показники	Базова модель	Нова модель
Програма випуску, тис. грн	80	80
Додатковий капітал, тис. грн	-	400
Собівартість виробу, грн	165	205
Ціна підприємства, грн	180	225

2. Визначити ранній початок роботи 5-6 та критичний шлях виконання комплексної роботи з реконструкції ділянки відповідно до сітьового графіка [11, с. 80]:

3. У кондитерському цеху хлібопекарного підприємства у зв'язку з переходом на новий технологічний процес змінні витрати зменшились із 1,2 гр. од. до 0,90 гр. од., а умовно-постійні збільшились з 1000 гр. од. до 1900 гр. од. Впровадження технологічного процесу потребує однакових капітальних витрат у порівнянні з попереднім технологічним процесом. Необхідно розрахувати: а) критичну величину річного випуску продукції; б) технологічну собівартість річного випуску продукції [1, с. 223].

4. Оцінювання ефективності інвестиційного проекту організації виробництва нового виду продукції. АТ «Інтермонтаж» планує реалізувати інвестиційний проект вартістю 100 тис. грн., практичне здійснення якого спрямовано на організацію виробництва нового виду продукції. Фінансування проекту здійснюватиметься на початок 1-го року його реалізації. Очікуються такі грошові потоки на кінець року: 1-го — 50 тис. грн.; 2-го — 40 тис. грн.; 3-го — 50 тис. грн. За розрахунковий період береться початок 4-го року. Визначити: майбутню чисту приведену вартість інвестиційного проекту за дисконтної ставки 4 і 55 %; внутрішню ставку дохідності проекту; термін окупності вкладених інвестицій[16, с. 103].

5. Ситуація для обговорення. Необхідно вибрати один із варіантів технологічного процесу для впровадження на підприємстві. Є наступна інформація (табл.):

Таблиця

Вихідні дані

<i>Варіанти технологічних процесів</i>	<i>Умовно-постійні витрати, гр.од.</i>	<i>Змінні витрати на од. прод., гр. од.</i>
<i>I. Високий рівень використання ручної праці, застосування універсального обладнання</i>	<i>100 000</i>	<i>1500</i>
<i>II. Високо механізоване виробництво</i>	<i>200 000</i>	<i>1000</i>

Підприємство функціонує на ринку, умови якого близькі до досконалої конкуренції. За прогнозами фахівців відділу маркетингу ціна одиниці продукції може становити 2500 гр. од. Визначити (аналітично та графічно) обсяг випуску, за якого забезпечується «беззбитковість» кожного варіанта, а також їхню рівновигідність. Яке рішення прийняли б Ви, якщо прогнозується нестійкий попит на продукцію підприємства? Як необхідно врахувати стадію життєвого циклу продукції та термін амортизації обладнання за таких обставин ?

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 199-224.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С. 259-272.
3. Бухлаков М.И. Внутрифирменное планирование. Ученик. – М.: Инфра, - 1999. **С.117-142.**
4. Економіка підприємства: Підручник/За ред.. акад.. С.Т. Покропивного. 2-е вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
5. Мемоник М.Н. Экономико математические методы и модели в планировании и управлении материально-техническим снабжением: Учебник для экономических специальностей вузов. – М.: Высшая школа, 1990. – 280 с.

Практичне заняття 15

Тема: Планування організаційно-технічного розвитку

Мета: набуття та закріплення навичок планування технічного та організаційного розвитку та оцінки технічного рівня розвитку підприємства.

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Дати визначення сутності техніко-економічного рівня виробництва
2. Охарактеризуйте співвідношення між поняттям «інновація», «технологічний розвиток», «організаційний розвиток»
3. Охарактеризуйте відомі Вам показники ефективності організаційно-технічних заходів
4. Дати характеристику системи показників плану організаційно-технічного розвитку
5. Охарактеризувати показники оцінки ефективності інвестицій
6. Назвати і дати характеристику джерелам фінансування організаційних і технічних заходів

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *організаційний розвиток підприємства, технічний розвиток підприємства, інноваційний розвиток, інвестиції, рентабельність, інтегральний ефект, період окупності*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Інтегральний ефект від впровадження організаційно-технічних заходів - це:

- а) різниця результатів та витрат на реалізацію техніко-організаційного заходу за розрахунковий період, приведених до одного року (як правило, початкового);
 б) співвідношення приведених доходів до приведених на цю ж дату інноваційних витрат.
 Відповіді: 1) а; 2) б.
2. Складові плану організаційно-технічного розвитку підприємства такі:
 а) планування капітального ремонту та модернізація основних засобів;
 б) впровадження прогресивної технології, механізації й автоматизації виробництва;
 в) планування матеріально-технічного забезпечення підприємства;
 г) бізнес-план підприємства.
 Відповідь: 1) а, б; 2) а, б, в; 3) а, б, г
3. Залежно від витрат, що враховуються, та результатів інтегральних показників розрізняють такі види ефекту від реалізації організаційно-технічних заходів:
 а) економічний;
 б) науково-технічний;
 в) ресурсний;
 г) соціальний;
 д) екологічний;
 е) усі відповіді правильні.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г; 5) д; 6) е.
4. До методів, за допомогою яких здійснюється планування організаційно-технічного розвитку підприємства належать:
 а) науково-технічне прогнозування;
 б) продуктово-тематичне планування інновацій;
 в) об'ємно-календарне планування;
 г) виробниче планування інновацій;
 д) всі відповіді правильні.
 Відповіді: 1) а, г; 2) б, в, г; 3) в, г; 4) д.
5. Для оцінки загальної економічної ефективності організаційно-технічних заходів використовують такі показники:
 а) інтегральний ефект;
 б) індекс рентабельності інновацій;
 в) норма рентабельності;
 г) період окупності;
 д) не використовують жодної.
 Відповіді: 1) а, б, в; 2) б, в, г; 3) а, б, в, г; 4) д.
6. Індекс рентабельності інновацій - це:
 а) співвідношення приведених доходів до приведених на цю ж дату інноваційних витрат;
 б) співвідношення приведених інноваційних витрат до приведених на цю ж дату інноваційних доходів.
 Відповіді: 1) а; 2) б.
7. Проект вважається економічно вигідним, якщо індекс рентабельності інновацій:
 а) рівний 0;
 б) більший 0, менший 1;
 в) більший 1.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.
8. Вкажіть показники технічного рівня нововведень:
 а) надійність;
 б) довговічність;
 в) економічність;
 г) оптимальність;
 д) продуктивність;
 е) точність.
 Відповіді: 1) а, б, д, е; 2) а, б, в, г; 3) б, в, г, д, е.
9. Планування капітальних вкладень на підприємстві включає:
 а) визначення планового обсягу продажу продукції;
 б) планування потреби у персоналі;
 в) визначення джерел фінансування капіталу.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.

2.4. Розв'язати задачі:

1. На підприємстві впроваджена технологія виготовлення деяких деталей із пластмаси замість бронзових. Дані про витрати наведено в табл.

Вихідні дані

Показники	Матеріали	
	Бронза	Пластмаса
Маса деталі, кг	0,4	0,09
Коефіцієнт використання матеріалу	0,7	0,96
Ціна одного кг матеріалу, грн.	10,3	10,0
Ціна одного кг відходів, грн.	2,1	-
Ціна деталі, грн.	8,0	3,5
Норма часу на виготовлення деталей, год.	0,38	0,1
Годинна тарифна ставка, грн.	1,62	1,55
Квартальний обсяг виробництва, од.	12 000	12 000
Витрати на придбання устаткування, грн.		6 450

Розрахувати:

- процент зниження трудомісткості і зростання продуктивності праці при впровадженні нової технології;
- економію витрат матеріалів на одну деталь;
- величину прямих змінних витрат на програму виробництва деталей;
- строк окупності витрат на придбання устаткування [3, с. 242].

2. На підприємстві розроблена нова конструкція виробу, яка дозволяє час зборки виробу скоротити на 10 % і витрати металу знизити з 10,3 кг до 9,8 кг. Трудомісткість складання виробу застарілої конструкції дорівнює 24 нормо-годинам, годинна тарифна ставка - 1,42 грн., доплати до заробітної плати - 30 %, відрахування на соціальні потреби-36,5 %, ціна 1 кг металу - 25 грн., плановий випуск виробу - 8 тис. од. Розрахувати зниження собівартості одиниці виробу і на увесь випуск за рахунок економії по заробітній платі й за матеріалами, а також зростання продуктивності праці від удосконалення конструкції виробу [3, с. 242].

3. Дати оцінку впливу на показники господарської діяльності підприємства в плановому періоді впровадження устаткування на суму 920 тис. грн. (з 1.02 — 800 тис. грн., з 1.08 — 120 тис. грн.), що забезпечить ріст обсягу продукції по підприємству на 10%, зниження собівартості продукції, яка виготовляється з залученням цього устаткування, на 240 тис. грн., додаткову потребу робітників — 4 чоловіка.

За звітом основні кількісні показники роботи підприємства характеризуються наступними даними: випуск продукції в гуртових цінах — 14000 тис. грн.; чисельність працюючих — 500 чол.; в т. ч. робітників — 350 чол.; собівартість товарної продукції — 11670 тис. грн.; вартість основних виробничих фондів: на кінець звітного періоду — 12000 тис. грн.; середньорічна в звітному періоді — 11990 тис. грн. Результати розрахунків звести в таблицю та зробити висновки [4, с. 242].

4. Створено нову модель верстата, продуктивність і довговічність якого відповідно у 2 та 1,5 рази більші порівняно з аналогічним верстатом, що випускався раніше. Зведені витрати по новому верстату становлять 60 тис. грн., а по замінюваному — 15 тис. грн. Додаткові супутні інвестиції споживачів у процесі використання нового верстата дорівнюватимуть 3 тис. грн. Економія споживача за п'ять років на поточних експлуатаційних витратах у процесі використання нового верстата порівняно зі змінюваним становитиме 29 тис. грн. Належить розрахувати річний економічний ефект виробника і споживача від зміни верстатів на нову модель, якщо передбачається змінити 12 верстатів [1, с. 238].

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 225-238.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – С. 273-283.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – С. 48-58.
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – С. 360-281.

Практичне заняття 16

Тема: Бізнес-планування

Мета: ознайомлення з технологією розробки бізнес-плану, оцінки середовища для бізнесу та формування власної ринкової пропозиції

План:

1. Короткий огляд вивченого лекційного матеріалу.

2. Виконання вправ:

2.1. Відповісти на питання:

1. Чим пояснюється потреба вітчизняних підприємств у бізнес-плануванні?
2. Назвіть основні види бізнес-планів
3. Охарактеризувати зміст основних розділів бізнес плану
4. Охарактеризуйте процедуру складання бізнес-плану
5. Охарактеризувати інформаційну базу бізнес-планування в Україні

2.2. Дати визначення наведених термінів та понять: *підприємницька ідея, діловий проект, бізнес-план, бізнес-проект, концепція ведення бізнесу, резюме, бізнес-середовище, стратегія фінансування, аналіз беззбитковості*

2.3. Вибрати вірні відповіді на запитання тестів:

1. Бізнес-план - це:
 - а) документ, що являє собою результат комплексного дослідження основних сторін діяльності підприємства; опис функціонування створеного або реконструкції нового підприємства; робочий інструмент підприємця для організації своєї роботи;
 - б) задум (завдання, проблеми) і необхідні засоби його реалізації з ціллю доступу та отримання очікуваного економічного, технічного, технологічного або організаційного результату.
 Відповіді: 1) а; 2) б.
2. Інформаційне поле бізнес-плану - це:
 - а) сукупність відомостей, що наведено у бізнес-плані;
 - б) інформаційне забезпечення системи управління майбутнім бізнесом;
 - в) сукупність даних, що забезпечують інформаційні потреби в процесі складання бізнес-плану;
 - г) інформація про фактори зовнішнього середовища. Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в, 4) г.
3. Бізнес-план як комплексний багатофункціональний документ може бути:
 - а) інструментом залучення зовнішнього капіталу для реалізації проекту;
 - б) засобом делегування повноважень;
 - в) способом моделювання системи управління майбутнім бізнесом;
 - г) способом попереднього визначення перешкод та запобігання виникненню проблем з реалізації проекту;
 - д) засобом координації в часі та просторі діяльності функціональних підрозділів підприємства;
 - е) способом перевірки підприємницької ідеї на реалістичність.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в; 4) г; 5) д; 6) е.
4. Резюме бізнес-плану-це:
 - а) коротка анотація;
 - б) опис змісту;
 - в) короткий вступ;
 - г) короткий огляд найбільш важливих та значущих аспектів підприємницького проекту.
 Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в, 4) г.
5. Процес розробки бізнес-плану:
 - а) починається з маркетингових досліджень;
 - б) точно відповідає структурі бізнес-плану;

в) виходить лише із загальної логіки викладу.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в.

6. Зміст і структура бізнес-плану залежать від таких факторів:

а) цілі його розробки;

б) вибраної стратегії бізнесу фірми;

в) вибраної форми організації бізнесу;

г) специфіки сфери майбутнього бізнесу;

д) аудиторії, на яку розрахований бізнес-план.

Відповіді: 1) а; 2) б; 3) в, 4) г; 5) д.

2.4. За запропонованими викладачем варіантами бізнес-планів, скласти до них резюме

3. Підведення підсумків заняття.

Рекомендована література:

1. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – 312 с. – С. 284-297.
2. Горемыкин В.А., Богомоллов А.Ю. Бизнес-план: методика разработки реальных образцов бизнес-плана. – М.: Ось-89, 2000. – 574 с.
3. Покропивний С.Ф., Соболев С.М., Швиданенко Г.О. Бізнес-план: технологія розробки і обґрунтування: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 1999. – 208 с.
4. Попов В.М. Збірник бізнес-планів з коментаріями і рекомендаціями. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: ЦУЛ, 2003. – 382 с.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

№ п/п	Вид СРС	Навантаження , акад. годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	а) Опрацювання лекційного матеріалу.	7	3
	б) Підготовка до лабораторних робіт	-	-
	в) Підготовка до практичних занять або семінарів	7	6
	г) Підготовка та складання модульного контролю	12	-
	д) Підготовка до заліків, які проводяться під час занять		-
2	Виконання курсової роботи	29	29
3	Виконання індивідуальних домашніх завдань.	-	5
4	Самостійне опрацювання окремих розділів навчальної програми, які не викладаються на лекціях.	-	74
	Всього СРС	55	117

Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється у вигляді обговорень, опитувань, розв'язання задач, перевірки та оцінювання модульних контрольних робіт, захисту індивідуальних завдань (контрольної роботи) студентами-заочниками та перевірки та оцінювання екзаменаційних робіт.

Студенти, що навчаються за заочною формою, виконують відповідно до навчального плану індивідуальну контрольну роботу, завдання якої охоплюють теми курсу "Планування діяльності підприємства", передбачені цією робочою навчальною програмою.

№	Зміст завдань індивідуальної контрольної роботи відповідно до обраного варіанту	Обсяг СРС на виконання контрольної роботи, год.
2	Розкрити теоретичні питання	2
5	Розв'язати задачі	3
	Всього СРС на виконання індивідуальної контрольної роботи	5

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1: Сутність і особливості планування на підприємстві

Теми для доповідей

1. Національні особливості планування та їхнє використання у становленні нової системи господарювання
2. Економічна раціональність і способи її досягнення

3. Особистісна культура сучасного плановика та його освітня підготовка

Тема 2: Система планів підприємства

Теми для доповідей:

1. Сутність і функції стратегічного планування.
2. Організаційне та інформаційне забезпечення стратегічного планування.
3. Тактичне планування його сутність та зміст.

Виконайте завдання:

Запропонуйте організаційну форму системи планування підприємства (виробничого, торговельного, сфери послуг). Продумайте функціональні обов'язки кожної ланки організаційної структури та окремих виконавців. Визначте основні кваліфікаційні вимоги учасників планової роботи.

Тема 3: Маркетингові дослідження і планування збуту продукції

Теми для доповідей

1. Збутова політика підприємства в умовах конкуренції та нестабільного зовнішнього середовища.

Розв'язати задачі:

1. Розрахувати плановий обсяг збуту та величину прибутку за такими даними:
— обсяг товарної продукції на плановий період складатиме — 80 млн. грн.;
— залишки нереалізованої продукції на: початок планового періоду — 5,3 млн. грн.; кінець планового періоду — 4,8 млн. грн.;
— затрати на 1 грн. товарної продукції — 0,82 грн.

2. Підприємство на плановий рік мало портфель замовлень, що забезпечив йому збут 100 тис. штук продукції за ціною 300 грн. за штуку. Собівартість виробу наведена в табл. 3.1. У процесі остаточних уточнень виявилось, що обсяг продажу становить 70% запланованої кількості виробів. Менеджери підприємства знайшли замовника, який згоден купити 15 тис. шт. за ціною 240 грн. У цьому випадку підприємство-виробник мусить додатково затратити на конструкторську підготовку цієї партії виробів 200 тис. грн.

На підставі наведених даних:

Порівняйте результати діяльності фірми за умов, якщо:

- а) план збуту продукції становив би 100% вихідного;
- б) план збуту становив би 70% вихідного;
- в) при обсязі збуту на рівні 70% запланованого та додатковому замовленні.

Зробіть висновки про доцільність прийняття додаткового замовлення. Обґрунтуйте відповідь.

Результати обчислення подайте в табличному варіанті як порівняння трьох варіантів плану збуту.

Таблиця 3.1

Вихідні дані

Стаття затрат	Сума затрат	
	На одиницю, грн.	На випуск, тис. грн.
Матеріали	20	
Оплат праці	70	
Непрямі затрати:		
Змінні	30	
Постійні	×	1300
Усього	×	

3. Розрахувати плановий обсяг збуту та величину прибутку за такими даними: Обсяг товарної продукції на плановий період складатиме 80 млн. грн. Залишки нереалізованої продукції на початок планового періоду – 5.3 млн. грн., на кінець планового періоду – 4.8 млн. грн. Витрати на одну грн. товарної продукції – 0.82 грн.

4. Планування обсягу продажу продукції Вихідні дані. За даними відділу маркетин-

гу можливості збуту продукції приладобудівної фірми на наступний рік характеризують-ся такою інформацією (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Можливості збуту продукції фірми на наступний рік

№	Характеристика збуту	Продукція					
		ПВА	ПЦА	МТ	ППІ	ТН	ПС
1	Держзамовлення Кількість, шт. Ціна, гр. од. за шт..	10 8500	- -	- -	- -	- -	- -
2	Завдання регіональної програми Кількість, шт. Ціна, гр. од. за шт.	- -	- -	5 7000	- -	- -	- -
3	Фактична реалізація в поточно-му році Кількість, шт.. Ціна, гр. од. за шт..	10 8500	37 1200	5 700	1000 22	25000 10	- -
4	Ринкова кон'юнктура, варіанти	-	30	-	1000	20000	3000
4.1	Ціна, гр. од. за шт. Кількість, шт.	- -	1500 35	- -	30 1000	15 21000	6 35000
4.2	Ціна, гр. од за шт. Кількість, шт.	- -	1400 38	- -	25 1500	14 23000	5,5 38000
4.3	Ціна, гр. од за шт. Кількість, шт.	- -	1200 40	- -	20 1800	12 25000	5 -
4.4	Ціна, гр. од за шт.	-	100	-	18	10	-

Для формування бізнес-плану з врахуванням принципу гнучкості планування служби повинні представити керівництву фірми альтернативні варіанти планової виручки від продажу продукції, виходячи з таких пріоритетів, обумовлених різними варіантами стратегії фірми:

- 1) найбільший обсяг виручки від реалізації (стратегія — максимізація доходу);
- 2) найбільший обсяг реалізації в натуральному вимірі (стратегія — розширення ринків збуту);
- 3) стабільний обсяг реалізації на рівні фактичного (стратегія — підтримання іміджу фірми).

Державні і регіональні програми є обов'язковими.

Тема 4: Виробництво продукції

Теми для доповідей:

1. Виробничо-збутова політика підприємства за умов нестабільного зовнішнього середовища.
2. Визначення чистої продукції на підприємстві, мета і значення цього показника.

Розв'язати задачі:

1. За даними таблиць 4.1, 4.2 визначте оптимальний номенклатурний склад виробничої програми з використанням персонального комп'ютера. За критерії оптимальності слід прийняти прибуток, а як обмеження — корисний фонд часу роботи обладнання, год. При вирішенні цієї задачі керуватися методичними вказівками .

Таблиця 4.1

Вихідні дані.

Виріб	Ціна, грн.	Собівартість	Прибуток	Орієнтовний	Оптимальний
-------	------------	--------------	----------	-------------	-------------

	діюча	Не-змінна	виробу грн.	від реалізації виробу, грн.	обсяг портфеля замовлення, шт.	номенклатурний склад виробничої програми
У-1	1380	1200	1104	276	450	
У-2	1380	1200	1109	271	410	
У-3	1500	1300	1156	344	400	
У-4	2150	2010	1661	489	200	
С-1	5750	5500	4639	1111	50	
С-2	5580	5300	4644	936	10	
С-3	3000	2900	2535	465	60	
С-4	4300	4100	3296	1005	9	
С-5	4350	4200	3382	968	5	
С-6	3500	3250	2651	849	25	
С-7	3000	2900	2518	482	2	
С-8	1900	1900	1590	360	35	

Номінальний фонд часу роботи одиниці обладнання при двозмінному режимі роботи — 3900 годин. Розрахуйте корисний фонд часу роботи групи обладнання, год., за такими даними:

Таблиця 4.2.

Корисний фонд часу роботи обладнання

№	Технологічна група обладнання	Кількість верстатів у групі, шт.	Витрати часу на ремонт, %	Корисний фонд часу роботи обладнання, год.	
				одиниці	групи
1	Токарна	30	4		
2	Багато різцева	17	4		
3	Револьверна	7	4		
4	Фрезерна	14	4		
5	Свердлильна	15	3		
6	Стругальна	2	3		
7	Волочильна	3	4		
8	Зубофрезерна	3	4		
9	Зубозакруглююча	3	3		
10	Зубошліфувальна	1	3		
11	Шліфувальна	12	14		
12	Точильна	2	4		

2. Використовуючи результати розв'язання задачі з оптимізації номенклатурного складу виробничої програми (задача 1), а також наведені дані в таблицях 4.1 і 4.2, обчислити товарну і валову продукцію підприємства. Крім виробництва верстатів, підприємство планує виготовити запасних деталей для продажу на суму 410 тис.грн, напівфабрикатів для зовнішніх замовників на суму 80 тис. грн. Передбачено також надання послуг промислового характеру іншим підприємствам на суму 20 тис. грн.

Залишки незавершеного виробництва розраховуються за даними таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Виріб	Тривалість циклу календарних днів	Коефіцієнт готовності незавершеного виробництва	Обсяг випуску виробів у IV кварталі планового	Залишки незавершеного виробництва по фактичній собівартості на початок	Середня фактична виробнича собівартість виробу в 4 кварталі

			року, шт.	планового року, грн.	поточного року, грн.
У-1	30	0,6	172	31612	1031
У-2	30	0,6	125	34003	1066
У-3	35	0,6	130	28114	1112
У-4	45	0,6	91	50912	1597
С-1	70	0,7	20	42560	4460
С-2	70	0,7	5	6982	4465
С-3	55	0,7	20	20341	2630
С-4	48	0,7	8	2526	3169
С-5	55	0,7	6	1410	3252
С-6	50	0,7	5	4814	2549
С-7	48	0,7	2	199	2421
С-8	30	0,7	4	3765	1529
Запасні части- ни	15	0,8	9600 (грн.)	16091	800*

* Примітка: Собівартість 1 тис. грн.. запчастин в оптових цінах.

3. Виробнича програма металургійного підприємства характеризується такими даними: готові вироби 30500 тис. грн, товари культурно-побутового призначення і господарського вжитку - 300 тис. грн, роботи промислового характеру і послуги, виконані на сторону - 350 тис. грн, вартість запчастин, відпущених на сторону - 180 тис. грн. Незавершене виробництво на початок року становило - 116 тис. грн, на кінець року - 122 тис. грн. Визначити обсяг валової продукції.

4. Визначити показники обсягу виробництва і реалізації продукції на підприємстві. Вихідні дані: в плановому році завод повинен випустити і реалізувати вироби чотирьох видів – А,Б,В,Г. Дані про вироби наведені в таблиці.

Показники	Вироби			
	А	Б	В	Г
План виробництва, шт.	400	300	100	150
Гуртова ціна, грн.	1200	1500	700	1800
Очікуваний залишок незавершеного виробництва на кінець планового року (в гуртових цінах), тис. грн.	24	35	1,5	30
Очікуваний залишок незавершеного виробництва на кінець планового року, тис. грн.	14	5	16	21
Планова собівартість, грн.	1140	1400	670	1700
Тривалість виробничого циклу, календарних днів.	30	65	-	20
Очікуваний приріст залишків готової продукції на складах за рік, шт..	35	65	-	20

Середній коефіцієнт зростання затрат – 0,6.

5. У базовому періоді обсяг випуску валової продукції у порівняних гуртових цінах становить 800 млн. грн., обсяг товарної продукції у діючих гуртових цінах підприємства 700 млн. У плановому періоді передбачається виготовити валової продукції на 840 млн. грн., товарної - на 785,5 млн. грн. Фактично було виготовлено: валової продукції - на 798,6 млн. грн., товарної - на 790,3 млн. грн. Передбачалось також, що в плановому періоді чисельність працюючих становитиме 1200 чол., а фактично було зайнято 1286 чол.

Визначити:

1. Виконання плану з виготовлення валової і товарної продукції.
2. Темпи зростання обсягу валової і товарної продукції та пояснити економічну суть їх відмінності.
3. Вплив зміни чисельності працюючих і зростання продуктивності праці на виконання плану виробництва валової і товарної продукції.

6. До складу підприємства входять цехи: ливарний, ковальський, механічний, механоскладальний, кінцевого складання, інструментальний. Розрахувати за даними таблиці (дані в тис. грн.) обсяги товарної, валової продукції по заводу і цехах, а також валовий та внутрішньозаводський оборот.

Цехи-виробники	Цехи-споживачі							
	Ливарний	Ковальський	Механічний	Механоскладальний	Кінцевого складання	Інструментальний	Обсяг реалізації на стору	Зміна залишків незавершеного виробництва
Ливарний	-	-	80	-	-	20	25	+3
Ковальський	-	-	40	-	-	9	10	+1
Механічний	-	-	-	120	250	-	60	-20
Механоскладальний	-	-	-	-	200	-	100	+10
Кінцевого складання	-	-	-	-	-	-	400	-15
Інструментальний	1,5	2,5	5	-	1,6	-	8	+13

7. Визначити обсяг товарної, валової, реалізованої і чистої продукції по машинобудівному об'єднанню, виходячи з наведених у таблиці даних.

Показники	Річний випуск по плану	Готова ціна підприємства за одиницю продукції, грн.
Виріб А, шт.	14900	1400
Виріб Б, шт.	18200	2200
Виріб В, шт.	16700	1950
Виріб Г, шт.	10500	1720
Інша продукція, тис. шт.	295	
Товари культурно-побутового призначення, тис. грн.	3900	*
Вартість виконаних на сторону робіт промислового характеру і послуг, тис. грн.	1240	*
Вартість матеріалів замовника, що надійшли в промислову переробку, тис. грн.	890	*
Вартість капремонтів обладнання та транспортних засобів підприємства, тис. грн.	1350	*
Зміна залишків незавершеного виробництва, тис. шт.	320	*
Зміна залишків напівфабрикатів, тис. грн.	190	*
Залишки готової продукції на складах, тис. грн.		
на початок планового року	730	*
на кінець планового року	410	*

Витрати на виробництво і реалізацію продукції визначені у плановому кошторисі в сумі 88490 тис. грн, в тому числі:

- сировина і матеріали (за мінусом зворотних відходів) - 38500 тис. грн;
- допоміжні матеріали - 5600 тис. грн;
- куповані напівфабрикати - 17200 тис. грн;
- паливо і енергія на технологічні цілі - 1220 тис. грн;
- заробітна плата основна і додаткова- 13470 тис. грн;
- відрахування на соціальні заходи - 1180 тис. грн;
- амортизація основних засобів - 10400 тис. грн;
- інші грошові витрати - 920 тис. грн;
- питома вага матеріальних витрат в інших грошових витратах - 26%.

Тема 5: Оперативно-календарне планування

Теми для доповідей

1. Оцінка якості системи оперативно-календарного планування.
2. Автоматизовані системи оперативного управління виробництвом.
3. Зарубіжний досвід оперативного управління виробництвом.

Розв'язати задачі:

1. Визначити коефіцієнт ритмічності і випуску продукції цехом за кожний місяць першого півріччя і за півріччя в цілому за такими даними:

Місяць	Виконання плану виробництва, за місяць, %	У тому числі по декадах, у % до місячного випуску			Коефіцієнт ритмічності
		I	II	III	
Січень	84,9	3,5	17,7	53,6	
Лютий	108,2	20,4	27,6	60,2	
Березень	90,7	18,0	27,4	45,3	
Квітень	118,4	22,8	26,0	69,6	
Травень	102,4	23,0	25,0	54,4	
Червень	107,2	24,8	25,3	59,1	
Усього за 6 місяців	101,9	20,1	24,8	57,0	

За кожен декаду планувалось випустити третю частину місячної програми, тобто у відсотках це становить: 33,0; 33,0; 34,0.

2. Визначити ритмічно чи неритмічно працювала виробнича дільниця за такими даними:

Кількість робочих днів у місяці	21;
у тому числі у I декаді	6;
II декаді	8;
III декаді	7;
Вироблено продукції за місяць (у нормо-годинах)	430 н/г;
у тому числі у I декаді	44 н/г;
II декаді	142 н/г;
III декаді	244 н/г.

3. Тривалість циклу складання – 9 днів, тривалість циклу обробки – 18 днів, тривалість циклу виготовлення заготовки – 5 днів, резервне випередження між цехами – 3 дні.

Визначте випередження:

- 1) загальне,
- 2) для виробництва деталі:
 - а) по запуску,
 - б) по випуску,
- 3) для виробництва заготовки:

- а)по випуску,
- б)по запуску.

4. На підприємстві працює безперервно-поточна лінія з пульсуючим конвеєром із виробництва стандартизованих деталей верстатів. Лінія працює у дві зміни по 8,2 години. Такт лінії дорівнює 0.45 хв. Страховий заділ становить 10% змінного випуску. Розрахункова кількість верстатів і деталей, що обробляються водночас, поопераційно подані в табл.

Кількість деталей, що обробляються на верстатах.

Номер операції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кількість верстатів	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Кількість деталей, що одночасно обробляються на верстаті	-	6	1	1	1	1	1	1	1	1

Використовуючи наведені дані, розрахуйте нормативні заділи на лінії.

5. Визначити тривалість виробничого процесу в днях за умови:

- плановий обсяг виробництва продукції – 220 тис. од.;
- норма часу на виготовлення одиниці продукції – 0.6 хв.;
- роботу виконує бригада в складі – 4 робітників;
- коефіцієнт виконання норм – 1,12;
- тривалість зміни – 8 год.;
- режим роботи підприємства – 2 зміни.

6. Визначити середню величину незавершеного виробництва продукції групи А, якщо повні витрати на її виготовлення складають 22 тис. грн., а початкові витрати на сировину і матеріали – 8500 грн.

Тема 6: Матеріально-технічне забезпечення

Теми для доповідей:

- 1.Методи оптимізації запасів сировини і матеріалів.
- 2.Застосування електронно-обчислюваних засобів при плануванні МТЗ.

Розв'язати задачі:

1. Підприємство закуповує у постачальника шерстяні тканини. Річна потреба складає 8200 м, припустимо, що річна потреба дорівнює обсягу закупівлі. Тривалість циклу замовлення (інтервал часу між розміщенням замовлення і його отриманням) — один тиждень. Розрахуйте «точку» відновлення замовлення за умови, що на підприємстві тканини використовуються нерівномірно і тому потрібно мати страховий запас тканин, який становить 150 м. При розрахунку приймаємо, що в році 50 тижнів.

2. Визначити потребу в болтах на плановий період за умови, що норми витрати немає. Фактичні витрати за минулий період становили 5 т. У плановому періоді обсяг виробництва збільшиться на 10%. Потрібно забезпечити економію матеріалів на 3%.

3. Підприємство виготовляє виріб «В» із матеріалів «Х». Норма витрат матеріалу на одиницю виробу 10 кг. У II кв. обсяг виготовлення виробу «В» 8880 одиниць. Залишки матеріалу «Х» на складі на 1 квітня — 850 кг, крім цього, в березні було замовлено постачальнику 1000 кг. Потрібно розрахувати обсяг закупок матеріалів на II кв.

4. Фактична вага сировини, що поступила у виробництво, -840 тонн. Вага готової продукції -315т. Коефіцієнт виходу готової продукції в попередньому році - 0,350; середній по галузі коефіцієнт виходу готової продукції - 0,380.

Розрахувати коефіцієнт виходу готової продукції і виявити резерви зростання випуску продукції за рахунок більш повного використання сировини.

5. Визначити ціну одиниці продукції у зв'язку зі зміною цін на матеріали за умови: на початок року ціна одиниці продукції становила 150 грн., 50% у ціні склали матеріальні ресурси, 20% — оплата праці, 10% — амортизація, 20% — інші елементи ціни. Впродовж I кварталу вартість матеріалів зросла на 15%, а всі інші витрати залишилися без змін.

6. Латунний диск (питома маса 8,7 г/см²) діаметром 50 мм і товщиною 6 мм може бути отриманий штампуванням зі стрічки або відрізанням із прутка. При штампуванні зі стрічки шириною 330 мм і довжиною 13 мм виходять відходи у вигляді перемичок від країв і між виробленнями, які в середньому складають 4,25 %. При різанні з прутка довжиною 2,2 м метал втрачається в зв'язку з розпилюванням. Ширина пропилу відповідає 0,1 діаметра прутка. Визначити коефіцієнт використання металу при виробництві дисків зі стрічки і з прутка, а також потребу металу на програму 10 тис. од.

7. Підприємство випускає токарні верстати в кількості 400 од. за квартал. Норми витрати матеріалів на один верстат такі: сталі -870 кг; чавуну - 350 кг; залізного листа - 70 кг; бронзи - 5 кг; міді -6,5 кг. Реалізовані відходи складають 5 % від потреби підприємства в матеріалах. Усі метали на підприємство завозяться один раз у місяць, страховий запас складає 16 днів від поточного.

Розрахувати:

- 1) потребу підприємства в матеріалах по кожному їх виду;
- 2) середньоденну потребу в матеріалах (по кожному виду);
- 3) максимальний складський запас.

Тема 7: Виробнича потужність підприємства

Теми для доповідей:

1. Заміщення факторів виробництва та ліквідація диспропорцій виробничих підрозділів.

Розв'язати задачі:

1. Механічний завод виготовляє шестерні. Режим роботи цеху двозмінний, працює п'ять днів на тиждень .

Дані для розрахунків

№ з/п	Показники	Верстати			
		Зуборізні	Свердлильні	Токарні	Шліфувальні
1	Кількість верстатів, шт.	4	3	3	1
2	Норма часу на обробку однієї шестерні за операціями, нормо-г.	2,5	2,5	1,5	0,5
3	Середній відсоток виконання норм	110	120	120	110
4	Витрати часу на ремонт устаткування у відсотках	7,0	5,0	6,0	7,0

Розрахункова програма річного випуску шестерень 7000 штук.

Визначити: ефективний фонд часу роботи устаткування по групах; пропускну спроможність устаткування кожної групи; ведучу групу устаткування; виробнича потужність цеху; коефіцієнт завантаження устаткування.

3. Визначити виробничу потужність складального цеху і коефіцієнт її використання. Загальна площа цеху 5 тис. м². Габарити виробу 12 x 2 м. Робоча зона для складання виробу - 31 % площі, яку займає виріб. Цикл складання одного виробу 20 робочих днів. Кількість робочих днів у плановому році - 250. Допоміжна площа складає 41 % загальної площі цеху. Протягом року складають 1350 виробів.

4. На дільниці працюють 25 верстатів. Норма часу на обробку виробу - 0,6 години, коефіцієнт виконання норм - 1,2. Режим роботи - двозмінний, кількість робочих годин у

зміні - 8, кількість робочих днів протягом року - 250. Простої обладнання у ремонті складають 5 % режимного фонду часу. Коефіцієнт використання потужності виробничої ділянки - 0,8. Визначити виробничу потужність ділянки й обсяг випуску продукції.

5. Визначити :

- 1) виробничу потужність середньо змінну;
- 2) виробничу потужність середньорічну;
- 3) виробничу потужність на кінець року; ступінь використання потужності.

Показник, одиниця виміру	Варіант	
	1	2
Змінна виробничу потужність на початок року, т	14,0	8,0
Введена змінна виробничу потужність, т	6,0	2,0
Дата введення виробничої потужності	01.04	28.09
Виведена змінна виробничу потужність, т	4,8	1,0
Дата виведення виробничої потужності	30.10	02.08
Кількість змін роботи на добу	2	1
Святкові дні	8	7
Вихідні дні	102	104
Тривалість ремонту та санітарного оброблення, дні	40	52
Обсяг виробництва продукції	6720	963

Тема 8: Персонал і оплата праці

Теми для доповідей

1. Проблеми визначення колективних розцінок на одиницю продукції на ділянках, у підрозділах підприємства
2. Вдосконалення мотиваційних факторів у сучасному підприємстві

Розв'язати задачі

1. Начальнику відділу організації праці та заробітної плати виробничого підприємства встановлено посадовий оклад у межах 360—410 грн на місяць. Протягом розрахункового місяця начальник відділу організації праці та заробітної плати відпрацював 21 робочий день з 23-х за графіком, 2 дні хворів.

План поставок продукції підприємство виконало цілком, за що передбачається премія начальнику цього відділу в розмірі 30 % від місячного посадового окладу. За виконання планового завдання з експорту продукції встановлено премію в розмірі 12 % посадового окладу. Крім цього, за досягнення в підвищенні ефективності виробництва звичайно нараховується премія, розмір якої становить 30% посадового окладу. Проте в розрахунковому місяці за окремі недоліки в організації праці на підприємстві розмір цієї премії знижено на 20 %.

Обчислити загальний заробіток начальника відділу організації праці та заробітної плати підприємства за місяць.

2. У базовому періоді з I жовтня впроваджена автоматична лінія, яка дала умовно річну економію 40 чол. Визначити перехідну економію та можливий плановий приріст продуктивності праці, якщо вихідна чисельність промислово-виробничого персоналу дорівнює 2100 чол.

3. Виробничу програму ділянки складає: виріб А — 400 шт., виріб В — 400 шт. Розцінки на вироби: 100 і 200 грн. відповідно. На ділянці працюють робітники-почасовики — 4чол. VI розряду. Годинна тарифна ставка — 1,28, плановий ефективний фонд робочого часу почасовиків — 1760 год. Розмір премії за виконання плану відрядників 40% від заробітку, почасовикам — 20%. Розрахувати плановий фонд заробітної плати.

4. Визначити чисельність водіїв на зовнішніх перевезеннях за умов, що середньорічна кількість автомобілів — 100 одиниць, час знаходження машини в наряді — 3000 год., підготовчий час — 0,2 год., річний фонд часу роботи одного водія — 1750 год.

5. На ділянці працюють 5 робітників II розряду (годинна тарифна ставка 0,76 грн), 10 робітників III розряду (годинна тарифна ставка 0,93 грн) і 5 робітників IV розряду (годинна тарифна ставка 1,04 грн). Розрахувати середньозважену тарифну ставку одного робітника.

Тема 9: Виробнича інфраструктура

Теми для доповідей:

1. Автоматизація планування, регулювання запасів і інструменту та облік його руху
2. Мотивація праці робітників ремонтного виробництва

Розв'язати задачі

1. Провести вибір та визначити необхідну кількість транспортних засобів. Вихідні дані, рух вантажів, їхні найменування та квартальний вантажооборот наведено в табл. 9.8. Максимальний добовий вантажооборот складає 120 т, фактичний час роботи транспорту — 13 год. на добу [1, с. 163].

Таблиця

Рух вантажів, їхні найменування та квартальний вантажооборот

№ з /п	Маршрут		Відстань в один кінець, м	Найменування вантажу	Квартальний вантажооборот
	звідки	куди			
1.	Склад шихти	ливарний цех	130	шихтовий матеріал	1200
2.	Склад формовочних матеріалів	->-	140	формовочний матеріал	900
3.	Ливарний цех	механічний цех	400	ливарні деталі	1000
4.	Склад металів	ковальський цех	120	метал	250
5.	Ковальський цех	механічний цех	240	поковки	200
6.	Склад металів	->-	200	чорний метал	230
7.	->-	ресорний цех	300	->-	240
8.	->-	швелерний цех	270	->-	450
9.	Механічний цех	склад готових деталей	150	->-	220
10.	->-	складальний цех	180	->-	810
11.	Швелерний цех	->-	250	->-	500
12.	Склад деталей	->-	130	->-	240
13.	Ресорний цех	->-	200	->-	270
14.	Склад суміжних виробництв	->-	280	->-	250
	Усього				6760

2. На виробничому підприємстві середньомісячний розмір споживання інструменту становить 120 од. Проміжок часу від моменту документального оформлення замовлення до надходження замовленого інструменту на склад підприємства — 1 місяць. Найменша (допустима) норма складського запасу інструменту дорівнює 50 од., а часовий інтервал між двома суміжними замовленнями — 3 місяці. Потрібно обчислити норму запасу (точку замовлення) інструменту та визначити найбільший обсяг замовлення [16, с. 191].

3. На приладобудівному підприємстві за маятниковим маршрутом виробу, що виготовляються, перевозяться зі складального цеху на склад готової продукції. Вироби транспортуються в спеціальних піддонах на відстань до 550 м. Маса одного виробу дорівнює 15

кг. На одному піддоні розміщується 10 виробів. Вантажопідйомність електрокара — 0,5 т. Середня швидкість руху електрокара — 4,5 км/год. На вантажно-розвантажувальні роботи однієї партії готових виробів, вміщеної на одному електрокарі, відводиться в середньому 12 хв. Коефіцієнт використання транспортного засобу в часі — 0,9, а режим роботи — двозмінний. Середньодобовий вантажопотік досягає 30 т за зміну. Визначити кількість електрокарів, необхідних для транспортування готової продукції на підприємстві [16, с. 192].

Тема 10. Витрати виробництва

Теми для доповідей:

1. Характеристика методів та моделей управління витратами
2. Особливості планування витрат на підприємствах різних галузей народного господарства

Розв'язати задачі

1. Собівартість товарної продукції в базовому році — 250 тис. грн; частка умовно постійних витрат — 8 %; темпи приросту обсягу товарної продукції в планованому році порівняно з базовим — 15 %, темпи приросту умовно постійних витрат у зв'язку зі зростанням обсягу виробництва 1,2 %. Визначити економію на умовно постійних витратах у результаті збільшення обсягу виробництва [16, с. 234].
2. Повна собівартість усієї виготовленої зі смоли продукції становить 37 600 тис. грн. Кількість основних продуктів, одержаних протягом звітного року, характеризується даними табл..

Таблиця

Види й кількість продуктів, одержаних у процесі комплексного перероблення смоли

Вид продукту	Вироблено, т	Коефіцієнт зведення до одного продукту
Пек кам'яновугільний	38 500	1,0
Масило антраценове	12 300	2,0
Масило знефенолене	6800	2,0
Масило поглинальне	3600	2,5
Нафталін 100 %-й	2500	4,2

Визначити собівартість 1 т кожного з одержаних видів продуктів у процесі комплексного перероблення сировини [16, с. 234].

3. *Вихідні дані.* Виробничий цех фірми виготовляє продукцію трьох найменувань {А, Б, В}. Вартість основних матеріалів на кожний виріб: А — 14,50 гр. од.; Б — 9,30 гр. од.; В — 5,50 гр. од.

Інші характеристики продукції наведені в табл.

Підрозділ оснащений устаткуванням різного технічного рівня і конструктивної складності (див. табл.), а розрахунки, проведені економічною службою цеху, показали, що вартість однієї машино-години роботи устаткування відрізняється для різних його видів (див. табл.).

Таблиця

Характеристика устаткування і продукції

Операція	Устаткування	Тарифна ставка, гр. од./год	Норма часу на операцію, нормо-год			Коефіцієнт приведення вартості 1 машино-год роботи устаткування до базового устаткування
			А	Б	В	
Заготівельна	Гільйотинні ножиці	0,72	2,0	0,4	0,5	0,5

Обточувальна	Токарний автомат	0,81	0,3	0,3	0,6	1,0
Фрезерна	Фрезерний верстат з ЧПУ	0,81	0,5	1,1	0,4	2,0

Система оплати праці основних робітників — пряма відрядна. Додаткова заробітна плата становить 20% від основної, збір на соціальні заходи — 37,5% від суми основної і додаткової заробітної плати. Всі вихідні дані умовні, в тому числі ставки зборів на соціальні заходи.

У системі планування і управлінського обліку на фірмі використовують два варіанти врахування непрямих витрат у собівартості одного виробу. За першим варіантом витрати на утримання і експлуатацію устаткування (ВЕУ) і загальновиробничі витрати (ЗВ) розподіляються між окремими виробами пропорційно до основної заробітної плати основних робітників у собівартості виробу, причому в поточному році ці співвідношення становлять: $K_{веу} = 137\%$; $K_{зв} = 118\%$. За другим варіантом ВЕУ розраховуються методом коефіцієнто-машино-годин (кошторисних ставок) з приведенням до базового устаткування. За базове прийняте токарне устаткування (вартість однієї машино-години роботи дорівнює 1,23 гр. од.). ЗВ в цьому випадку розраховуються пропорційно сумі основної заробітної плати основних робітників і ВЕУ в собівартості одного виробу. У поточному році Кш (за другим варіантом) = 50%.

Завдання. Для формування плану витрат на наступний рік керівництво фірми доручило економічній службі провести альтернативні розрахунки цехової собівартості виробів, користуючись різними методами розподілу непрямих витрат, і відповісти на запитання:

- 1) яке відхилення розміру цехової собівартості при порівнянні двох варіантів розрахунку;
- 2) яку додаткову інформацію слід проаналізувати для рішення про доцільність використання того чи іншого методу розподілу непрямих витрат? [12, с. 392].

Тема 11. Фінансове планування

Теми для доповідей:

1. Оцінка фінансового стану підприємства та стратегія його покращення
2. Сучасні підходи до формування фінансової політики підприємства

Розв'язати задачі:

1. Компанія «Альфа» одержала довгостроковий кредит на суму 30 млн. грн. у банку «Омега». На момент підписання кредитного договору власний капітал цієї компанії становив 32 млн. грн. До того ж компанія використовувала для забезпечення своєї господарської діяльності термінову позику на суму 10 млн. грн. У кредитному договорі міститься умова, відповідно до якої загальна заборгованість компанії-позичальника має не перевищувати 120 % розміру власного капіталу. На початку строку позики компанія «Альфа» використала 15 млн. грн. її загальної суми. Розрахувати відносний рівень заборгованості щодо величини власного капіталу компанії «Альфа». Чи може банк «Омега» надати компанії додатковий кредит за умови, що компанія зазнала збитків на суму 7 млн. грн. і хотіла б їх компенсувати, використавши ще 10 млн. грн. кредиту? Чи може компанія «Альфа» в цьому разі обмежитися використанням позикових коштів на суму 5 млн. грн.? [16, с. 272].

2. Визначення та аналітичне оцінювання показників фінансового становища (фінансових коефіцієнтів) підприємства. Оцінювання фінансового становища будь-якого виробничого підприємства має здійснюватися за загальноприйнятою системою груп показників (фінансових коефіцієнтів), основними з яких є: 1) показники (коефіцієнти) прибутковості; 2) показники (коефіцієнти) ліквідності та платоспроможності; 3) показники (коефіцієнти) фінансової стійкості (стабільності); 4) показники (коефіцієнти) стану акціонерного капіталу.

Розрахувати й аналітично оцінити наведені групи показників (коефіцієнтів) фінансового становища виробничого підприємства «Продмаш» за звітний рік, користуючись інформацією, поданою в табл..

Таблиця 10.14

Баланс виробничого підприємства «Продмаш» за звітний рік, тис. грн.

Актив	На початок звітного року	На кінець звітного року	Пасив	На початок звітного року	На кінець звітного року
I. Основні засоби та інші поза оборотні активи			I. Джерела власних і прирівняних до них коштів		
• Основні засоби (залишкова вартість)	15 800	15 680	• Статутний фонд (капітал)	15 200	15 600
• Нематеріальні активи (залишкова вартість)	840	1130	• Резервний фонд	2850	690
• Інші поза оборотні активи	120	160	• Фінансування капітальних вкладень	-	-
			• Амортизаційний фонд	600	980
			• Прибуток за звітний рік	X	1380
Всього по розділу I	16 760	16 970	Усього по розділу I	18 650	18 650
II. Запаси і витрати			III. Довгострокові зобов'язання		
• Виробничі запаси	2130	2294	• Довгострокові кредити банків	3950	4020
• Незавершене виробництво	225	255			
• Готова продукція	425	430			
• Товари відвантажені	2180	1786			
• Розрахунки з дебіторами	1440	1806			
• Кошти	830	1090			
• Інші оборотні активи	230	244			
Усього по розділу II	7460	7905	Усього по розділу III	3950	4020
III. Витрати майбутніх періодів	270	265	IV. Поточні зобов'язання		
			• Короткострокові кредити банків	300	430
			• Розрахунки з кредиторами	1500	1920
			• Інші короткострокові пасиви	90	120
Усього по розділу III	270	265	Всього по розділу IV	1890	2470
Баланс	24 490	25 140	Баланс	24 490	25 140

Таблиця

Окремі показники для визначення фінансового становища підприємства «Продмаш» у звітному році

Показники	Значення показника	
	очікуване	фактичне
Обсяг продажу товарів, тис. грн	41 500	41 980
Валовий прибуток, тис. грн.	7890	8140

Чистий прибуток, тис. грн.	5430	5290
Кількість випущених і реалізованих акцій, од.	5 000 000	5 000 000
Продажна ринкова ціна однієї акції, грн.	2	2
Номінальна ціна однієї акції, грн.	1	1

Тема 12. Оновлення продукції

Теми для доповідей:

3. Методологічні основи визначення доцільності виробництва нової продукції на різних етапах її життєвого циклу
4. Стратегія оновлення продукції, її значення та місце в загально корпоративній стратегії підприємства

Розв'язати задачі:

1. Підприємство «Перспектива» планує розпочати виробництво нового продукту підвищеної якості замість застарілого й такого, що не має попиту на внутрішньому ринку. За попередньою оцінкою інвестора, на практичну реалізацію цього проекту необхідно витратити протягом 1-го року інвестиційного циклу 700 тис. грн., а 2-го року — 1000 тис. грн. Очікується, що протягом життєвого циклу інвестиційного проекту можливі грошові потоки розподілятимуться за роками так: 2-й рік — 250 тис. грн., 3-й рік — 300 тис. грн., кожного наступного року (з 4-го по 10-й включно) — 400 тис. грн.

Відповісти на запитання. Чому дорівнюватиме чиста поточна вартість проекту, якщо дисконтна ставка становитиме 25 %? Як зміниться ситуація, якщо дисконтна ставка дорівнюватиме 10 %? Розрахувати внутрішню норму прибутковості проекту й термін окупності інвестицій [16, с. 103].

2. Коефіцієнт освоєння виробу становить 0,95. Виготовлення першої одиниці виробу займає 2 години. Визначити тривалість виготовлення партії виробів із 10 одиниць на момент освоєння [1, с. 224].

Тема 13. Організаційно-технічний розвиток

Теми для доповідей

1. Світові тенденції інноваційного розвитку
2. Напрямки інноваційного розвитку в Україні

Розв'язати задачі

1. Оцінити планові показники технічного рівня виробництва за коефіцієнтами оновлення, вибуття та зношення основних фондів підприємства. Вихідні умови розрахунку: балансова вартість основних фондів підприємства становить на початок планового року 14 674 тис. грн.; у плановому році передбачено впровадити основні фонди на суму 734 тис. грн., зокрема: в квітні — 234 тис. грн.; у вересні — 500 тис. грн.

Крім того, в травні планового року буде впроваджена у виробництво автоматична лінія, ринкова вартість якої 490 тис. грн. Витрати на транспортування лінії становлять 10 % її вартості; в серпні планового року передбачається списати в зв'язку з повним фізичним та моральним зношенням основні фонди на суму 100 тис. грн. та реалізувати зайві основні фонди загальною вартістю 50 тис. грн.; на кінець планового року зношення основних фондів становитиме 4 500 тис. грн. [4, с. 126].

2. У табл. наведено показники для оцінювання організаційно-технічного рівня виробництва в АТ «Техномаш».

Таблиця

Показники для визначення організаційно-технічного рівня виробництва ват«Техномаш»		
Показник	Вагомість	Значення показника

	показника	норма- тивне	фактичне		
			2003 р.	2004 р.	2005 р.
Технічний рівень виробництва					
1. Рівень механізації та автоматизації виробництва	0,50	0,75	0,40	0,63	0,72
2. Рівень прогресивності технологічних процесів	0,25	0,80	0,45	0,65	0,75
3. Середній вік технологічних процесів, років	0,10	3,0	5,0	4,5	4,2
4. Середній строк експлуатації технологічного устаткування, років	0,08	5,0	8,2	7,5	7,0
5. Фондоозброєність праці персоналу, тис. грн/ос.	0,07	25,0	17,0	19,8	20,7
Організаційний рівень виробництва					
6. Рівень спеціалізації виробництва	0,15	0,95	0,83	0,90	0,92
7. Рівень кооперування виробництва	0,08	0,60	0,45	0,50	0,57
8. Коефіцієнт змінності роботи технологічного устаткування	0,10	2,2	1,8	1,85	1,95
9. Укомплектованість підприємства персоналом	0,15	100,0	85,0	90,0	94,8
10. Частка виробничих робітників у загальній чисельності персоналу	0,10	45,0	37,5	42,0	44,6
11. Коефіцієнт плинності кадрів	0,15	0,09	0,26	0,18	0,12
12. Втрати робочого часу, %	0,05	2,0	7,5	5,0	4,0
13. Коефіцієнт ритмічності виробництва	0,10	0,90	0,63	0,75	0,84
14. Коефіцієнт пропорційності процесів за потужністю	0,07	0,95	0,83	0,89	0,92
15. Коефіцієнт безперервності виробничих процесів	0,05	0,80	0,70	0,75	0,80

Рекомендовані коефіцієнти вагомості інтегральних технічного та організаційного рівнів виробництва становлять відповідно 0,55 і 0,45.

Обчислити інтегральний організаційно-технічний рівень виробництва в окремі роки. Зробити висновок щодо зміни організаційно-технічного рівня виробництва в АТ «Техномаш» за аналітично оцінюваний період [16, с. 134-135].

3. Розрахувати економічну ефективність впровадження методу контактного зварювання опором замість ручного зварювання. Вихідні дані наведено в табл. [3, с. 241].

Таблиця

Вихідні дані

Показники	До впровадження	Після впровадження
1. Ціна установки для контактного зварювання, грн.	-	62 100
2. Річні експлуатаційні витрати, грн.:		

а) витрати на метал	84 310	55 180
б) вартість електроенергії	12 042	20 785
в) витрати на допоміжні матеріали	7 320	7 741
г) основна і додаткова заробітна плата з нарахуваннями	15 150	7 220
д) витрати на оснащення й інструмент	3 440	-
е) амортизація устаткування	-	9315

4. Інвестиційний проект має план платежів, наведений у таблиці:

Таблиця

Розмір платежів (надходжень) за роками реалізації інвестиційного проекту, тис. грн.

Порядковий номер року	0	1	2	3	4	5
Платежі, надходження	-2000	+ 700	+ 800	+ 900	+ 600	+ 600

Обчислити: чисту дисконтну вартість на основі розрахункової відсоткової ставки у 20% і 25% річних; внутрішню норму дохідності реальних інвестицій [1, с. 237].

Тема 14. Бізнес-планування

Теми для доповідей:

1. Попередження ризикових ситуацій та методи запобігання втрат у бізнес-плануванні
2. Діловий розвиток підприємства та його планування

Виконати завдання:

Коротко обґрунтувати бізнес ідею. Необхідну інформацію підшукати самостійно та за консультацією викладача

7. ЗАСОБИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль знань студентів здійснюється на практичних заняттях і полягає в проведенні попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах.

Підсумковий контроль включає модульну форму підсумкового контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять і його результати враховуються при виставленні підсумкової оцінки.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного цією навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом.

Перелік питань до семестрового контролю

1. Охарактеризуйте планування як науку та сферу людської діяльності
2. Охарактеризуйте планування як функцію управління підприємством
3. Розкрийте сутність методів планування діяльності підприємства
4. Охарактеризуйте принципи планування
5. У чому полягає концепція контролінгу та яке місце в ній надається плануванню?
6. Розкрити сутність системи планування на підприємстві і основні вимоги щодо її формування
7. Дати загальну характеристику системи планів підприємства
8. Визначити місце поточного плану у комплексі планів підприємства, його зміст та основні розділи
9. Охарактеризувати різновиди планів підприємства та їхні комплекси
10. Які основні організаційні форми побудови планових органів підприємства; якою є раціональна сфера використання кожної форми?
11. Розкрити зміст і завдання плану виробництва та реалізації продукції
12. Охарактеризувати план збуту продукції та основні умови його формування
13. Охарактеризуйте життєвий цикл виробів і залежність обсягів їхнього збуту від етапів циклу
14. Дайте загальну характеристику показників, що характеризують збут продукції . Яка методика їхнього обчислення?
15. Охарактеризувати процес планування рекламної діяльності підприємства
16. Дати характеристику виробничої програми підприємства та вимірників обсягу продукції
17. Охарактеризувати показники плану виробництва продукції і зв'язок його з іншими розділами плану підприємства
18. Охарактеризувати моделі взаємодії попиту, випуску і виробничої потужності
19. Розкрити сутність календарного розподілу виробничої програми підприємства, його мету та методи

20. Розкрити сутність оптимізації виробничої програми підприємства, її мету та методи
21. Розкрити зміст, мету і завдання оперативно-календарного планування
22. Дати характеристику етапів, рівнів та органів оперативно-календарного планування та їхнє значення у забезпеченні ритмічності виробництва
23. Які основні показники рівномірного та ритмічного перебігу виробництва та методи їхнього визначення?
24. Визначити поняття об'ємного і календарного планування та основні вихідні дані для розробки оперативно-календарного плану
25. Розкрити особливості оперативно-календарного планування в одиничному виробництві та порядок проходження замовлення на виробництво виробів
26. Розкрити особливості та системи оперативно-календарного планування в серійному виробництві
27. Розкрити особливості та системи оперативно-календарного планування в масовому виробництві
28. Сформулюйте основні завдання МТЗ виробництва
29. Визначте відмінності між ресурсним, матеріальним та матеріально-технічним забезпеченням
30. Визначте та охарактеризуйте функції та інформаційну базу планування МТЗ
31. Розкрийте зміст планування МТЗ та охарактеризуйте використовувані планові показники
32. Викласти методику розрахунку потреби в сировині, основних і допоміжних матеріалах
33. Викласти методику розрахунку потреби в енергії та паливі
34. Викласти методику визначення рівня виробничих запасів
35. Навести класифікацію матеріальних балансів
36. Охарактеризувати одно продуктовий матеріальний баланс
37. Що означає термін “виробнича потужність”? Які фактори визначають виробничу потужність підприємства?
38. Розкрийте сутність понять: “вузьке місце”, “провідна ланка”, “пропускна спроможність обладнання”
39. Дайте характеристику методики визначення потужності для умов серійного виробництва
40. Охарактеризувати основні етапи обчислення виробничої потужності для умов багато номенклатурного одиничного та дрібносерійного виробництва
41. Охарактеризувати основні показники використання виробничої потужності та викласти методику їхнього обчислення
42. Розкрити зміст та завдання планування персоналу та оплати праці
43. Розкрити порядок розрахунку балансу (бюджету) робочого часу одного робітника
44. Дати загальну характеристику методів розрахунку чисельності персоналу за окремими категоріями
45. Викласти методику планування продуктивності праці
46. Викласти методику розрахунку відносної економії чисельності по основних групах чинників
47. Дати характеристику методів формування фонду оплати праці
48. Охарактеризувати планування середньої заробітної плати
49. Розкрити сутність планування соціально трудових відносин та склад плану соціального розвитку підприємства

50. У чому полягають особливості функціонування підрозділів виробничої інфраструктури?
51. Які вихідні дані використовуються при плануванні потреби в інструментах?
52. Викласти порядок планування ремонту устаткування
53. Викласти порядок визначення потреби в робітниках та обладнанні для ремонту технологічного устаткування
54. Викласти порядок визначення потреби основного і допоміжного виробництва в енергії і паливі
55. Викласти порядок розрахунку вантажообороту і вантажопотоків підприємства
56. Розкрити значення, зміст та порядок формування плану витрат підприємства
57. Розкрити послідовність розробки плану собівартості продукції та його зв'язок з іншими розділами плану діяльності підприємства
58. Наведіть послідовність розрахунку зміни собівартості продукції за техніко-економічними факторами
59. Охарактеризувати планові показники витрат і собівартості продукції
60. Розкрити суть кошторису, його призначення та склад
61. Охарактеризувати методику обчислення основних статей кошторису витрат на виробництво
62. Розкрити порядок планування прибутку підприємства
63. Розкрити порядок формування бюджету готівки підприємства
64. Розкрити зміст та завдання оперативного фінансового планування
65. Розкрити сутність та порядок планування потреби у фінансових коштах
66. Охарактеризувати методи планування прибутку підприємства, їхню сутність та застосування
67. Розкрити порядок формування планів оновлення продукції, їхній склад та завдання
68. Визначте основні методичні підходи до оцінки економічної ефективності освоєння нової продукції
69. Як здійснюється обґрунтування оптимального варіанта технологічного процесу та визначення критичної програми випуску нової продукції?
70. Визначити особливості складання кошторису витрат на підготовку виробництва нової продукції
71. Охарактеризувати застосування сітьових методів планування підготовки та освоєння виробництва нових виробів
72. Розкрити сутність, завдання та принципи планування інновацій
73. Охарактеризуйте методи, які використовуються для розробки науково-технічних прогнозів
74. Визначити призначення та види бізнес-планів
75. Охарактеризувати загальну процедуру складання бізнес-плану

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Варіанти модульних контрольних робіт та екзаменаційних білетів містять по три формалізовані завдання, кожне з яких оцінюється певною кількістю балів, виходячи зі складності кожного завдання.

Перше завдання є теоретичним. Воно має продемонструвати знання студентом окремих аспектів теорії інвестування, здатність до логічного та послідовного викладу матеріалу. Максимальна кількість балів за виконання цього завдання – 1,5.

Друге завдання також є теоретичним і спрямоване на те, щоб студент показав знання основних правил, принципів та методів оцінки інвестиційної діяльності та інвестиційних процесів. За правильну відповідь студент отримує 1,5.

Третє завдання – задача. Її розв’язання дає можливість проявити інтегровані знання з дисципліни і показати своє вміння застосувати їх до конкретних умов. Максимальна кількість балів за це завдання – 2,0.

Далі підраховується сумарна кількість балів за всі завдання і переводять оцінку до загальноприйнятого вигляду за чотирьохбальною системою. Оцінка “відмінно” (сумарна кількість балів від 4,50 до 5,00) виставляється, якщо при відповіді на питання студент виявив на рівні творчого використання вміння диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання, застосовувати правила, методики, принципи, аналізувати та оцінювати факти на підставі всебічних, систематизованих знань програмного матеріалу з логічним його викладенням при повному дотриманні вимог ЄСТД;

“добре” (сумарна кількість балів від 3,50 до 4,49) виставляється, якщо при відповіді на питання студент виявив достатнє вміння диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання, застосовувати правила, методики, принципи, аналізувати та оцінювати факти на підставі всебічних, систематизованих знань програмного матеріалу з логічним його викладенням при повному дотриманні вимог ЄСТД;

“задовільно” (сумарна кількість балів від 2,50 до 3,49) виставляється, якщо при відповіді на питання студент виявив вміння на рівні творчо-репродуктивного використання диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання, застосовувати правила, методики, принципи, аналізувати та оцінювати факти на підставі всебічних, систематизованих знань програмного матеріалу з логічним його викладенням при повному дотриманні вимог ЄСТД;

“незадовільно” (сумарна кількість балів від 0,00 до 2,50) виставляється, якщо при відповіді на питання студент виявив суттєві прогалини в знаннях основного матеріалу, припустився принципових помилок, які не дозволили виконати завдання на творчому рівні.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самос. вивч. дисц. / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2002. – 252 с.
2. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – 312 с.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. – К.: скарби, 2002. – 336 с.
4. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2004. – 268 с.
5. Саати Т., Кернс К. Аналитическое планирование. Организация систем: пер. с англ. – М.: Радио и связь, 1991. – 224 с.
6. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: пер с нем. / Под ред. и с предисл. Турчака А.А., Головача Л.Г., Лукашевича М.Л.. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
7. Ильин А.И. Планирование на предприятии. В 2-х частях. – Минск: ООО «Новое знание», 2000. – 658 с.

8. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 248 с.
9. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатьок; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченька. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
10. Бухлаков М.И. Внутрифирменное планирование. Ученик. – М.: Инфра, - 1999. – 392с.
11. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2004. - 266с.
12. Економіка виробничого підприємництва: навч. посіб. /За ред. И.М. Петровича. – К.: Т-во «Знання КОО», 2002 – 405с.
13. Топчій Л.С. Методичні вказівки по оптимізації календарного розподілу виробничої програми з використанням персонального комп'ютера. К.:КНЕУ, 1997.
14. Планування діяльності підприємства: метод. вказівки до вивчення дисципліни та виконання курсового проекту для студ. спец.6.050200 «Менеджмент організацій» напряму 0502 «Менеджмент» усіх форм навчання /Уклад. С.А. Стахурська. – К.: НУХТ, 2005.-46с.
15. Економіка підприємства: Підручник/За ред.. акад.. С.Т. Покропивного. 2-е вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
16. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і ситуацій: Навч. посіб. / С.Ф. Покропивний, Г.О. Швиданенко, О.С. Федонін та ін. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 323 с.
17. Зінь Е.А., Турченко М.О. Планування діяльності підприємства: Підручник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 320 с.
18. Мемоник М.Н. Экономико математические методы и модели в планировании и управлении материально- техническим снабжением: Учебник для экономических специальностей вузов. – М.: Высшая школа, 1990. – 280 с.
5. Горемыкин В.А., Богомолов А.Ю. Бизнес-план: методика разработки реальных образцов бизнес-плана. – М.: Ось-89, 2000. – 574 с.
6. Покропивний С.Ф., Соболев С.М., Швиданенко Г.О. Бізнес-план: технологія розробки і обґрунтування: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 1999. – 208 с.
19. Попов В.М. Збірник бізнес-планів з коментаріями і рекомендаціями. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: ЦУЛ, 2003. – 382 с.

Навчально-методичне видання

Лілія Вікторівна Іваненко

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА» З
ЕЛЕМЕНТАМИ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ**

Українською мовою

Друкується в авторській редакції